ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים

126

ספטמבר עד דצמבר 2009

בנק ישראל
חטיבת המחקר

ירושלים, שבט התש"ע • פברואר 2010

©

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.

הרוצה לצטט רשאי לעשות כן בתנאי שיציין את המקור.

מס' קטלוגי : 3077509125/6
דפוס איילון, ירושלים

חלק א': סקירת ההתפתחויות השוטפות
ספטמבר עד דצמבר 2009[1]

עיקרי הדברים

התאוששות המשק הישראלי מהמשבר הכלכלי החלה ברביע השני של 2009 והתגברה בתקופה הנסקרת – ספטמבר עד דצמבר 2009: היצוא התרחב מאוד, הביקושים המקומיים עלו, וניכרה התעוררות בשוק העבודה. עם זאת, ההתפתחויות בארץ תלויות בקצב היציאה מהמיתון בעולם. גידול הפעילות בישראל וציפיות להמשכו הביאו להתגברות הלחצים האינפלציוניים ולעליית הציפיות לאינפלציה. על רקע זה, ומפני הצורך להמשיך במדיניות מרחיבה התומכת בפעילות, העלה בנק ישראל בתקופה הנסקרת את הריבית במשק בשיעור קטן – ל-1.0 אחוז – ולחודש ינואר ל-1.25 אחוזים.

התוצר המקומי הגולמי צמח ברביע השלישי של השנה ב-3.0 אחוזים במונחים שנתיים, והמדד המשולב של בנק ישראל עלה מאוד בתקופה הנסקרת (איור א'-1). המשך ההתרחבות של הפעילות הכלכלית הקיף בתקופה זו את מרבית ענפי המשק והובל על ידי היצוא התעשייתי; הייצור התעשייתי גדל, פדיון ענפי המסחר והשירותים עלה, ונרשמה התעוררות מסוימת בענף הבנייה. התפתחויות אלו השתקפו גם בהתרחבות היבוא של תשומות לייצור, מוצרי צריכה והשקעה. עם זאת, הפעילות עודנה נמוכה ביחס לרמתה בתקופה שקדמה למשבר.

איור א'-1

רמת הפעילות במשק[1], 1998 עד 2009[2]
(מדד, ממוצע 2004=100)

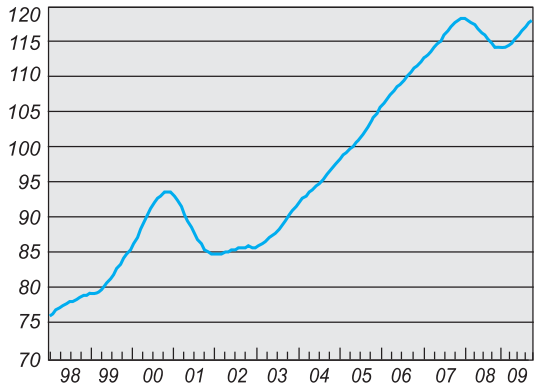

[1] המדד המשולב של בנק ישראל, לרבות המגמה ארוכת הטווח של גידול הפעילות במשק.
[2] מעודכן עד דצמבר 2009.

הזינוק בסחר העולמי, עם עליית הביקושים העולמיים, הביא לגידול מהיר של יצוא הסחורות מישראל. ואולם, ההתאוששות של כלכלות העולם נתמכה בתוכניות סיוע ממשלתיות נרחבות, שהגדילו מאוד את הגירעונות ואת החוב הציבורי. אלה, יחד עם קשיים שעדיין מעיקים על המערכת הפיננסית הבין-לאומית, מעיבים על היציאה המהירה מהשפל ועל המשך ההתרחבות של היצוא הישראלי.

גידול עושרו של הציבור – בזכות התאוששות השווקים הפיננסיים – יחד עם התפנית במחזור העסקים, השיפור בביטחון התעסוקתי ובלימת השחיקה בשכר הריאלי, חיזקו את אמון הצרכנים; אלה, בסיועה של הריבית הנמוכה, הביאו, ברביע השלישי, להמשך גידולה של הצריכה הפרטית, ובפרט של רכישת מוצרים בני-קיימא. מדדים אחדים לתקופה הנסקרת מלמדים על המשך מגמה זו. ההשקעה בנכסים קבועים אמנם התרחבה, אך בניכוי ההשקעה בכלי רכב יבשתיים – שעלתה מאוד עקב שינויים במיסוי – היא המשיכה להצטמצם, התפתחות המתיישבת עם עודף כושר הייצור.

סימנים ראשונים ליציאה מהמיתון ניכרים גם בשוק העבודה: בלימת התכווצותה של התעסוקה במגזר העסקי; שיפור במאזן התעסוקה (איוש משרות פחות עובדים שנפלטו מעבודתם), כך שברביע הרביעי הוא היה חיובי, לראשונה זה שנה; גידול של מספר שעות העבודה למועסק ועלייה בשכר הנומינלי; ירידה של מספר דורשי העבודה ומספר התביעות לדמי אבטלה; ירידה קלה של שיעור האבטלה ל-7.8 אחוזים ברביע השלישי וציפיות חיוביות של המעסיקים לגבי פעילותם הכלכלית ומצבת כוח האדם.

[1] הנתונים המעודכנים הזמינים עד ה-20.1.2010.

התעוררות הפעילות הכלכלית מצאה את ביטויה גם בשיפור בגביית המסים החל מאמצע השנה. תקבולי המסים הישירים עלו בתקופה הנסקרת עם התעוררות שוק ההון, שיפור ברווחיות החברות, עליית השכר הנומינלי והתרחבות התעסוקה; ההכנסות ממסים עקיפים עלו בשיעור מהיר יותר – בעיקר בזכות עלייה בהכנסות ממסים על יבוא ובגביית המע"מ בשוק המקומי, עם התרחבות הצריכה הפרטית. הוצאות הממשלה בתקופה הנסקרת היו גבוהות מרמתן על פי התוואי העונתי המתאים לביצוע מלא של התקציב – בין השאר עקב הקדמת הוצאות לשנת 2009. הגירעון הכולל ללא אשראי בשנת 2009 כולה הגיע לכ-5.2 אחוזי תוצר – לעומת תקרת גירעון של 6.0 אחוזי תוצר, שנקבעה עם אישור תקציב המדינה.

העודף בחשבון השוטף (מנוכה עונתיות) עמד ברביע השלישי על 1.3 מיליארדי דולרים, בדומה לרמתו ברביע הקודם. הגירעון בחשבון הסחורות נותר ללא שינוי, על אף הרעה בתנאי הסחר, ונתוני סחר החוץ לחודשים האחרונים מעידים על המשך התנופה של היצוא ועל התרחבות היבוא על כל רכיביו. בחשבון השירותים הצטמצם העודף ברביע השלישי, בגלל ירידה ביצוא של שירותי מחקר ופיתוח – תיקון לגידולו החריג ברביע השני. אשר לחשבון הפיננסי – גדלו ההשקעות של תושבי ישראל בחו"ל, עם עלייה חדה ביתרות המט"ח של בנק ישראל, וכן גדלו במידה ניכרת ההשקעות של תושבי חו"ל בישראל בכל האפיקים.

בשוקי ההון בארץ (ובעולם) נרשמה התעוררות בתקופה הנסקרת: עלה ערכם של הנכסים (כולל דירות למגורים) והתגברו ההנפקות בשוק המקומי. מדד המחירים לצרכן עלה ב-0.6 אחוז במונחים שנתיים, אולם בניכוי גורמים עונתיים ביטאה התפתחותו עלייה של קצב האינפלציה השנתי ל-4.1 אחוזים; הציפיות לאינפלציה והערכות החזאים לגביה עלו מעט, והתקרבו לגבול העליון של יעד האינפלציה. ריבית בנק ישראל לחודש ספטמבר הועלתה ב-0.25 אחוז, ופעם נוספת בדצמבר ל-1.0 אחוז, והריבית לינואר (לאחר תום התקופה הנסקרת) הועלתה שוב ב-0.25 אחוז. שער החליפין של השקל מול הדולר יוסף, על רקע היחלשות הדולר בעולם, אולם הציפיות לפיחות גברו. לקראת סוף השנה פחתה התערבות בנק ישראל בשוק המט"ח.

הפעילות הריאלית המצרפית

אומדנים מוקדמים לחשבונות הלאומיים לשנת 2009 מלמדים כי התוצר המקומי הגולמי עלה ב-0.5 אחוז (התוצר העסקי ירד ב-0.4 אחוז), תוצאת התרחבות קלה של הצריכה הפרטית והציבורית והתכווצות של היצוא וההשקעות. ברביע השלישי של השנה התחזקה מגמת ההתרחבות של הפעילות הכלכלית, לאחר התפנית החיובית ברביע הקודם (לוח א'-1). התוצר המקומי הגולמי עלה בשיעור שנתי של 3.0 אחוזים (ומכאן שהתוצר לנפש גדל), והתוצר העסקי עלה ב-2.4 אחוזים. הודות לזינוק ביבוא גדלו במידה ניכרת המקורות העומדים לרשות המשק, ונרשמה עלייה של ממש ביצוא ובצריכה הפרטית. התפנית בפעילות הכלכלית החלה ברביע הקודם והובלה על ידי הצריכה הפרטית, בזכות מידתה המתונה של פגיעת המשבר במשקי הבית ושיפור בציפיותיהם; רק בהמשך השנה – עם התאוששות כלכלות העולם – התרחב היצוא.

הצריכה הפרטית המשיכה לגדול ברביע השלישי בקצב מהיר – במיוחד הצריכה של בני-קיימא[2], וכך גם לפי מדדים שונים לתקופה הנסקרת. התפתחות זו עולה בקנה אחד עם ההתאוששות המשקית והציפיות להמשכה, עם עליית ערכו של תיק הנכסים של הציבור ובלימת השחיקה בשכר הריאלי, עם הצטמצמות ממדי האבטלה, ומכאן התגברות הביטחון התעסוקתי, עם הריבית הריאלית הנמוכה ועם הציפיות לפיחות. מדדי אמון הצרכנים (של "גלובס מחקרים" ו"בנק הפועלים") התייצבו בתקופה הנסקרת, לאחר עלייה חדה במחצית הראשונה של השנה, נרשם שיפור בהערכותיהם של הנסקרים לגבי המצב הכלכלי הכללי והאישי בעתיד הקרוב, וגברה נטייתם לרכוש מוצרים בני-קיימא. הצריכה הציבורית התרחבה מעט ברביע השלישי, וכך גם הצריכה הציבורית האזרחית.

ההשקעה בנכסים קבועים אמנם זינקה ברביע השלישי של השנה, לאחר התכווצות ממושכת והתייצבות ברביע הקודם, וכך גם ההשקעה בענפי המשק בכלל ובמכונות וציוד בפרט. ואולם, בניכוי ההשקעה בכלי רכב מסחריים, שעלתה

[2] ברביע השלישי גדלה במידה ניכרת רכישת כלי רכב פרטיים, בשל שינויים במיסוי (כפי שמפורט בפרק הממשלה), אך גם בלעדיו זינקה הצריכה של מוצרים בני-קיימא.

מאוד ברביע השלישי, בשל השינויים במיסוי עליהם, ירדה ההשקעה בענפי המשק. ירידתה עולה בקנה אחד עם פער התוצר הרחב והישענות החברות על כושר הייצור הקיים; זאת על אף הוזלת מקורות המימון והצטמצמות מצוקת האשראי, עם החזרה של פירמות למימון באמצעות שוק ההון, וייסוף השקל, שהגדיל את הכדאיות של יבוא מוצרי השקעה. ההשקעה בבנייה למגורים עלתה בקצב מהיר, ואילו בבנייה שלא למגורים נמשכה ההאטה.

יצוא הסחורות והשירותים (למעט יהלומים) המשיך להתרחב ברביע השלישי, הודות לגידול הביקושים העולמיים – במיוחד בארה"ב ובאירופה, שוקי היצוא המרכזיים של ישראל – על אף ייסוף שער החליפין האפקטיבי הריאלי (התחזקות השקל) ביחס לרביע הקודם. התרחבות היצוא התעשייתי בלטה בתקופה הנסקרת בתעשיות הטכנולוגיה העילית, בעוד שביצוא התעשיות המסורתיות נמשכה מגמת הנסיגה. פעילות ענף היהלומים מגלה סימני התאוששות, אולם השלכותיה המשקיות מוגבלות, משום שהערך המוסף בענף נמוך. יצוא השירותים פחת ברביע השלישי, תוצאה של מגמות מנוגדות: יצוא שירותי התיירות המשיך להתרחב בקצב מואץ, ואילו היצוא של יתר הענפים – כולל השירותים העסקיים, ביניהם של חברות ההזנק – הצטמצם. אי-ודאות אופפת את קצב ההתרחבות של היצוא הישראלי, שכן התאוששות הכלכלה העולמית נשענת בין השאר על תוכניות סיוע ממשלתיות נרחבות, ואלו צפויות להיפסק, בפרט לנוכח גירעונות כבדים והאמרת החוב הציבורי במדינות רבות.

היבוא האזרחי של סחורות והשירותים (למעט אניות ומטוסים ויהלומים) זינק ברביע השלישי – לאחר התכווצות ממושכת, שנפסקה ברביע הקודם – ונתמך בהוזלה ניכרת של היבוא לעומת מחירי התוצר. יבוא הסחורות עלה מאוד בתקופה הנסקרת על כל רכיביו – מוצרים לצריכה שוטפת ובני-קיימא, חומרי גלם ומוצרי השקעה. התפתחויות אלו תואמות את התרחבות הייצור והצריכה, עם התאוששות הפעילות הכלכלית.

מחיריו של התוצר המקומי הגולמי (במונחים רבעוניים) ירדו מעט ברביע השלישי. התאוששות הפעילות הכלכלית התבטאה בעלייה של מחירי הצריכה הפרטית; מחירי היצוא ירדו בשיעור ניכר, ומחירי היבוא ירדו במידה פחותה, כך שתנאי הסחר הורעו.

הפעילות הריאלית הענפית

המשך ההתרחבות של הפעילות הכלכלית הקיף את מרבית ענפי המשק, והובל על ידי היצוא התעשייתי. הייצור התעשייתי התרחב בחודשים ספטמבר-נובמבר ב-7.9 אחוזים ביחס לשלושת החודשים הקודמים (בניכוי עונתיות) – לאחר נסיגה ממושכת (לוח א'-2 ואיור א'-2) – הודות להתאוששות הביקושים העולמיים והמקומיים. התרחבות הייצור התעשייתי הקיפה את מרבית ענפי המשנה (בעיקר תרופות ושבבים אלקטרוניים) ואת כל רמות העצימות הטכנולוגית, ובאה לידי ביטוי גם במדדים נוספים, כיבוא חומרי גלם לתעשייה.

הצמצום הניכר והמתמשך של מספר משרות השכיר בתעשייה ושל תשומת העבודה נבלם, ובחלק מהענפים אף נרשמה התרחבות. יחד עם גידול של ניצולת המכונות והציוד ברביע הרביעי, כפי שעולה מסקר החברות של בנק ישראל, מתקבלת תמונה של ראשית התאוששות מהמשבר ועלייה בפעילות, בעיקר על בסיס כושר הייצור הקיים.

ציפיות התעשיינים לרביע האחרון של 2009 ולתחילת שנת 2010, כפי שעולה מסקר ציפיות בתעשייה של התאחדות התעשיינים בישראל ומסקר החברות, בהתאמה, מבשרות טוב: ההזמנות ליצוא צפויות לגדול, התכווצות התעסוקה תקטן, ההשקעות יגדלו, והוצאות המימון יפחתו.

בענף המסחר נמשכה בחודשים האחרונים מגמת התאוששות מתונה בפדיון (איור א'-2). על כך מעידים גם נתוני המכירות של רשתות השיווק והרכישות בכרטיסי אשראי. במקביל המשיכה לגדול במקצת התעסוקה בענף המסחר ברביע השלישי של השנה. לפי סקר החברות צופים העוסקים במסחר כי ברביע הראשון של 2010 יגדלו המכירות, אך התעסוקה לא תתרחב. הפדיון של ענפי שירותים אחרים, למשל השירותים הפיננסיים והעסקיים, גדל בתקופה הנסקרת בקצב מואץ, ומספר משרות השכיר באותם ענפים עלה. ציפיותיהן של חברות השירותים העסקיים לתחילת 2010 הן לעלייה בפעילות ובהזמנות מהארץ ומחו"ל.

בענף התיירות נמשכה בתקופה הנסקרת התרחבות מהירה של הפעילות, כפי שהתבטא בעלייה של מספר כניסות התיירים ומספר לינותיהם במלונות (איור א'-3), וכן של

איור א'-2

הייצור התעשייתי[1] (מדד, ממוצע 2004=100), 1999 עד 2009

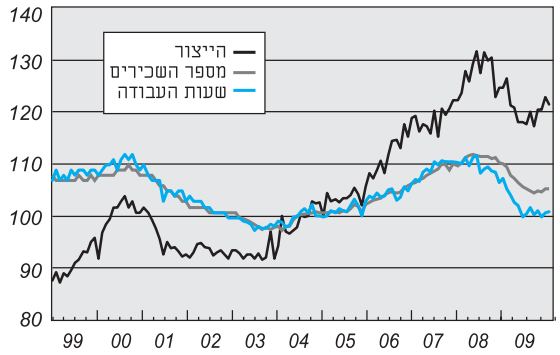

הייצור התעשייתי לפי עתירות הטכנולוגיה[1]

(מדד, ינואר 2007=100)

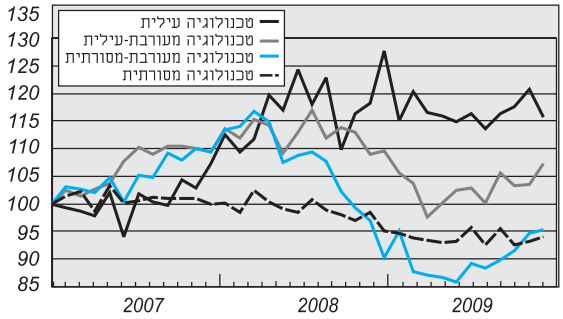

המסחר הקמעוני המאורגן[1]

(מדד, ממוצע 2002=100)

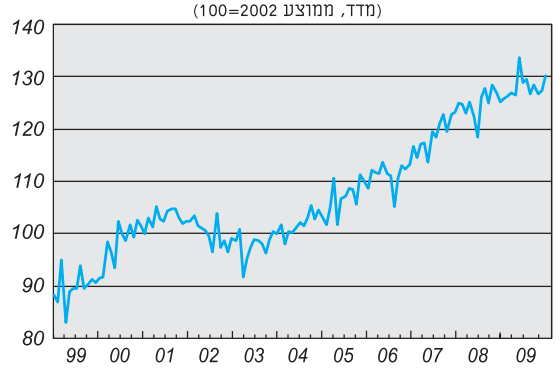

[1] מנוכה עונתיות. מעודכן עד נובמבר 2009.

איור א'-3

ענף המלונאות - לינות תיירים וישראלים[1], 1998 עד 2009

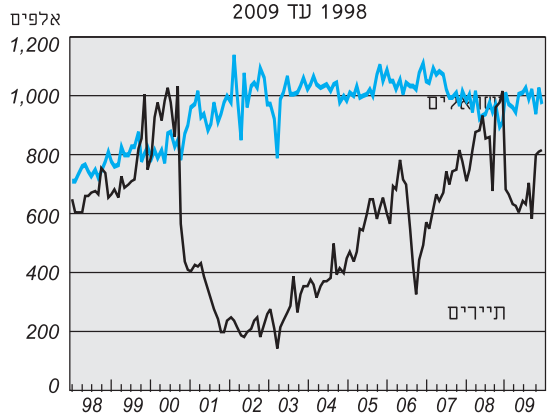

[1] מנוכה עונתיות. מעודכן עד נובמבר 2009.

איור א'-4

מספר התחלות הבנייה וסיומי הבנייה[1] והמחיר היחסי של הדירות[2], 1998 עד 2009

(יחידות דיור בחודש)

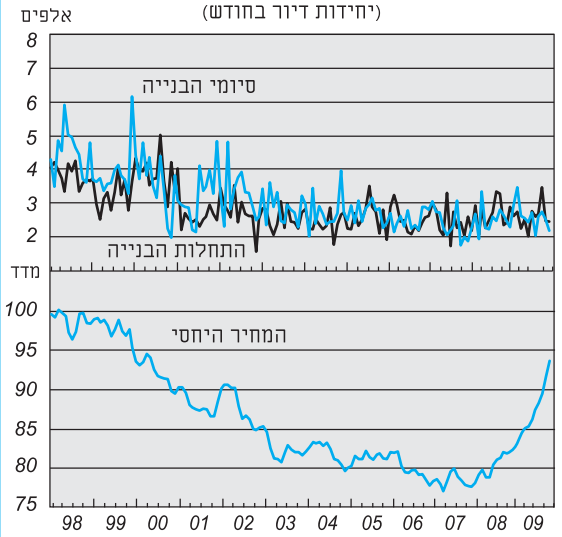

[1] נתונים מקוריים, מעודכנים עד אוקטובר 2009.

[2] מדד מחירי הדירות בבעלות הדיירים יחסית למדד המחירים לצרכן. (ינואר 1998=100).

מעודכן עד אוקטובר 2009.

הפדיון והתעסוקה, אך לינות הישראלים פחתו מעט. תפוסת החדרים עדיין נמוכה מאשר אשתקד. נתוני ארגון התיירות העולמית (UNWTO) מלמדים על סימנים להתאוששות של הפעילות בענף ברחבי העולם.

התעוררות הפעילות בענף הבנייה נמשכת. ברביע השלישי של השנה עלה מספר התחלות הבנייה (איור א'-4), וכן גדל מעט מספר השכירים בענף. בתקופה הנסקרת גדל מספר העסקאות בדירות – כפי שמשתקף גם בהמשך העלייה של נפח המשכנתאות. בצד ההיצע נמשכה בתקופה הנסקרת הירידה במלאי הדירות החדשות למכירה בבנייה ביוזמה פרטית, מדד מחירי התשומה בבנייה נותר לא שינוי, והקבלנים מדווחים בסקר החברות על החרפת המחסור

בעובדים מקצועיים. עדות לירידת הסיכון בענף הבנייה ניתן למצוא בהצטמצמות מירווחי התשואות בין האג"ח הקונצרניות של הענף לבין האג"ח הממשלתיות (איור א'-16). סקר החברות לרביע האחרון של השנה מצביע על התרחבות של פעילות הבנייה ועל ציפיות דומות לתחילת 2010. עליית הביקוש לדירות מגורים – לנוכח הריבית הנמוכה על משכנתאות והעדר חלופות השקעה אטרקטיביות – וההיצע המוגבל הביאו להמשך האמרת מחיריהן.

שוק העבודה

שוק העבודה, המגיב בדרך כלל בפיגור על תפניות במחזורי העסקים, גילה בתקופה הנסקרת סימני התאוששות – כפי שעולה מנתוני האבטלה ותשומת העבודה שמקורם בסקר כוח האדם לרביע השלישי (לוח א'-3 ואיור א'-5): שיעור האבטלה התחיל לרדת (ללא שינוי של ממש בשיעור ההשתתפות), עמד על 7.8 אחוזים (מנוכה עונתיות) והגיע ל-7.4 אחוזים בחודש נובמבר (על פי נתוני מגמה) – שיעור נמוך ביחס למדינות המערב, שירידתו בולטת על רקע האמרתו ברבות מאותן מדינות. שיעור האבטלה נמוך גם ביחס לשיעורה בארץ בשיאו של המשבר הקודם – במהלך האינתיפאדה השנייה. תשומת העבודה במגזר העסקי עלתה; זאת כתוצאה של המשך היציבות במספר המועסקים הישראלים (במקביל להתרחבות התעסוקה במגזר הציבורי) ושל עלייה ממשית במספר שעות העבודה למועסק ישראלי, עם גידול חלקם של העובדים במשרות מלאות. עליית מספרן של שעות העבודה למועסק במגזר העסקי היא בבחינת תיקון של ירידת מספרן במהלך המיתון; היא תואמת את תהליכי היציאה מהמיתון, המאופיינים תחילה בהגדלת מספרן של שעות העבודה למועסק, ורק עם התבססות ההתרחבות של הפעילות הכלכלית – בקליטת עובדים נוספים.

על התפנית החיובית בשוק העבודה מעידים גם מדדים הנסבים על התקופה הנסקרת: מספר משרות השכיר במגזר העסקי התייצב, לאחר ירידה מתמשכת; סקר המעסיקים של משרד התמ"ת מצביע על גידול מספרן של המשרות הפנויות במגזר העסקי – לראשונה מזה כשנתיים – וכן על ירידת מספר העובדים שנפלטו ממשרותיהם ועלייה באיוש המשרות, כך שמאזן התעסוקה הפך לחיובי, לראשונה מזה שנה. תופעות אלו הקיפו את רוב ענפי המשק. על פי חברת "מנפאואר ישראל" גדל הביקוש לעובדים במתינות, כפי שמתבטא במודעות ה"דרושים" המתפרסמות בעיתונות הכתובה. אין תימה אפוא, שמספר דורשי העבודה (ותיקים ומצטרפים חדשים) פחת בחודשים האחרונים, ופחת גם מספר התביעות לדמי אבטלה. ציפיות המעסיקים (לפי סקר המעסיקים) לגבי מצבת כוח האדם (ופעילותם הכלכלית) המשיכו להשתפר, ולראשונה מזה שנה הפכו לחיוביות.

איור א'-5

שוק העבודה[1], 1998 עד 2009

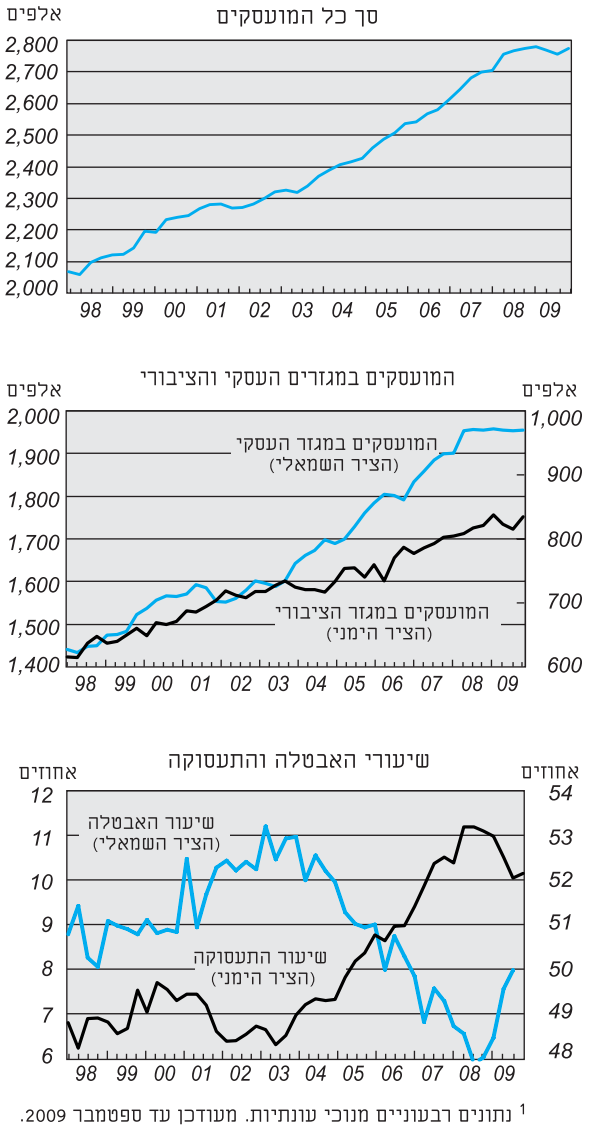

[1] נתונים רבעוניים מנוכי עונתיות. מעודכן עד ספטמבר 2009.

התגברות הפעילות הכלכלית באה לידי ביטוי גם בשכר העובדים. השכר הנומינלי הממוצע למשרת שכיר במגזר העסקי (מנוכה עונתיות) עלה בחודשים האחרונים, וירידת השכר הריאלי, המושפעת גם מהפתעות אינפלציוניות, נעצרה (איור א'-6). עלות העבודה ליחידת תוצר במגזר העסקי נותרה ברביע השלישי ללא שינוי; זוהי תוצאה של שיעורי עלייה דומים בתוצר לשעת עבודה ובעלות העבודה לשעה (איור א'-7).

איור א'-6

השכר הריאלי למשרת שכיר[1], 1998 עד 2009
(ש"ח, במחירי 2004)

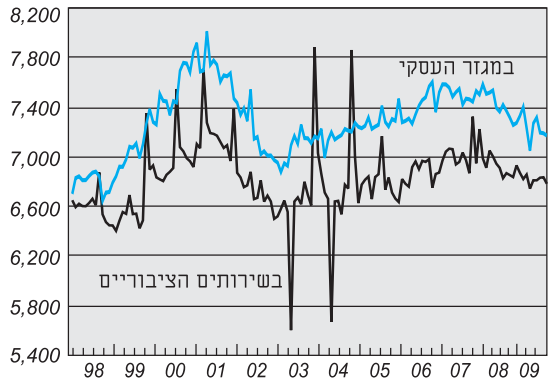

[1] מנוכה עונתיות. מעודכן עד אוקטובר 2009.

איור א'-7

מדד עלות העבודה הנומינלית ליחידת תוצר
(גולמי) במגזר העסקי,
1998 עד 2009[1]
(ממוצע 1997=100)

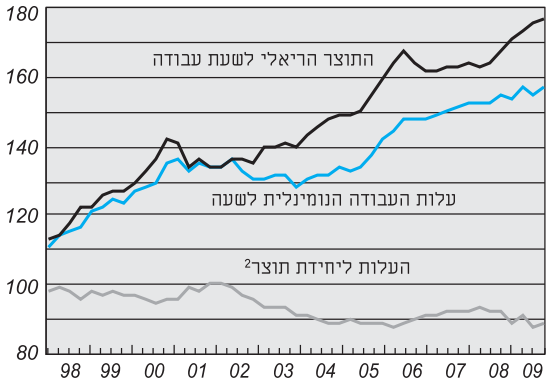

[1] נתונים רבעוניים מנוכי עונתיות. מעודכן עד ספטמבר 2009.
[2] העלות ליחידת תוצר היא המנה מחלוקת עלות העבודה בתוצר.

הממשלה

הגירעון הכולל ללא אשראי הסתכם בשנת 2009 בכ-5.2 אחוזי תוצר (לוח א'-4 ואיור א'-8), לעומת תקרת גירעון של 6.0 אחוזי תוצר שנקבעה עם אישור תקציב המדינה. הגירעון הנמוך מהתקרה משקף הכנסות גבוהות מן החזוי בתקציב – הודות להתאוששות מהירה מהצפוי של הפעילות הכלכלית – והוצאות בדומה לתכנון. הגירעון בחו"ל בשנת 2009 עלה במקצת על זה שנקבע בתקציב.

ההכנסות ממסים היו השנה גבוהות בכ-4.7 מיליארדי ש"ח מן החזוי בתקציב, ובמהלך התקופה הנסקרת נמשך השיפור בגבייה, שהחל באמצע השנה, בזכות האצת הפעילות הכלכלית. תקבולי המסים הישירים עלו בתקופה הנסקרת עם התעוררות שוק ההון, שיפור ברווחיות החברות, עליית השכר הנומינלי והתרחבות התעסוקה, שהתבטאו גם בגידול של תקבולי המוסד לביטוח לאומי. ההכנסות ממסים עקיפים עלו בשיעור מהיר יותר; זאת בעיקר עקב גידול של ההכנסות ממסים על היבוא ושל גביית המע"מ בשוק המקומי, עם התרחבות הצריכה הפרטית, ובמידה מה גם עקב העלאת שיעור המע"מ ערב התקופה הנסקרת. שתי רפורמות בשוק הרכב פעלו בכיוונים מנוגדים על גביית

איור א'-8

ההכנסות וההוצאות השוטפות של הממשלה[1],
1998 עד 2009
(ממוצע חודשי נע של 12 חודשים)

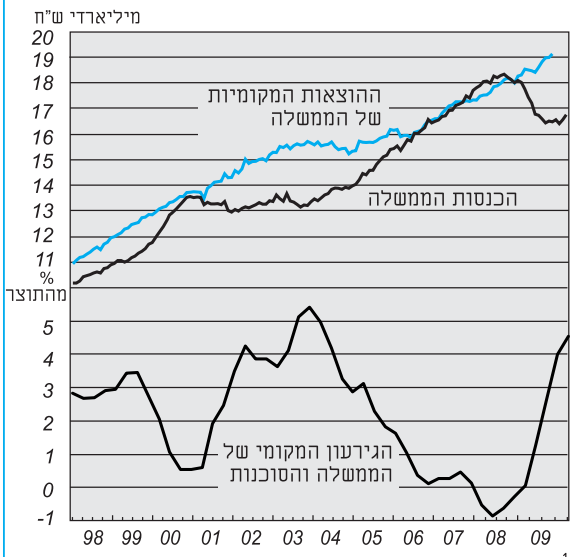

[1] מעודכן עד דצמבר 2009.

המסים על יבוא כלי רכב בתקופה הנסקרת: באוגוסט נכנס לתוקף "המיסוי הירוק" (שיעורי מס קנייה גבוהים יותר על כלי רכב מזהמים), שהביא להקדמת יבוא לפני התקופה הנסקרת; ההחלטה להעלות את שווי השימוש בכלי רכב חדשים בהחכרה (ליסינג) בתחילת 2010 הביאה להקדמת רכישות לסוף 2009. יצוין כי בחודשים האחרונים נגבה באופן חלקי היטל צריכה עודפת של מים ("היטל הבצורת"), בהיקף משוער של פחות ממאתיים מיליוני ש"ח. ההכנסות ממסי מקרקעין זינקו בתקופה הנסקרת עם ההתעוררות בשוק הנדל"ן. הוצאות הממשלה היו גבוהות מהתוואי העונתי המתאים לביצוע מלא של התקציב, בין השאר עקב הקדמת הוצאות משנת 2010 לשנת 2009.

מאזן התשלומים

ברביע השלישי של השנה נרשם בחשבון השוטף (מנוכה עונתיות) עודף של כ-1.3 מיליארדי דולרים, בדומה לעודף ברביע השני, אך גבוה משמעותית מאשר בתקופות קודמות (לוח א'-5). בחשבון הסחורות והשירותים הצטמצם העודף, בעיקר בגלל ירידה ביצוא של שירותי מחקר ופיתוח (לאחר עלייה חריגה ברביע הקודם) ושיעורי התרחבות גבוהים ודומים של יצוא הסחורות ויבואן.

הגירעון בחשבון הסחורות הסתכם ברביע השלישי בכ-0.4 מיליארד דולרים, כמו ברביע השני, למרות הרעה בתנאי הסחר. נתוני סחר החוץ לחודשים האחרונים (איור א'-9) עולים בקנה אחד עם התרחבות הפעילות הכלכלית בארץ ובעולם: יצוא הסחורות בתנופה, במיוחד היצוא של תעשיות הטכנולוגיה העילית (איור א'-10) – בד בבד עם שיפור במצב הענף בארה"ב, כפי שעולה ממדד ה-Tech-Pulse – בשעה שבתעשיות המסורתיות נמשכה ההתכווצות (במיוחד ביצוא המזון והמשקאות), אמנם בקצב מואט; יבוא הסחורות עלה מהר, על כל רכיביו – מוצרי צריכה, חומרי גלם ומוצרי השקעה. העודף בחשבון השירותים ירד ברביע השלישי של השנה לכ-1.0 מיליארד דולרים – כאמור, בגלל ירידה ביצוא של שירותי מחקר ופיתוח.

החשבון הפיננסי לרביע השלישי מצביע על גידול ההשקעות של תושבי ישראל בחו"ל, עם העלייה החדה ביתרות המט"ח בבנק ישראל, וכן גדלו מאוד ההשקעות של תושבי חו"ל בישראל בכל האפיקים. ההשקעות הישירות של תושבי ישראל בחו"ל גדלו, ולעומת זאת נרשמו משיכות

איור א'-9

סחר החוץ[1], 1998 עד 2009
(מיליוני דולרים לחודש)

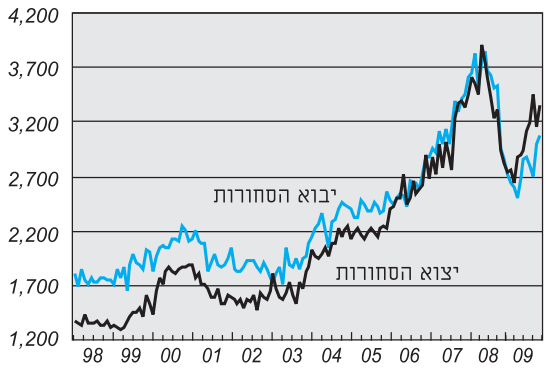

[1] ללא אניות ומטוסים, יהלומים ודלק. נתונים מנוכי עונתיות.
מעודכן עד דצמבר 2009.

איור א'-10

היצוא התעשייתי הישראלי של טכנולוגיה עילית לארה"ב והיבוא המקביל של ארה"ב מהעולם[1,2], 1995 עד 2009
(מיליארדי דולרים לרביע)

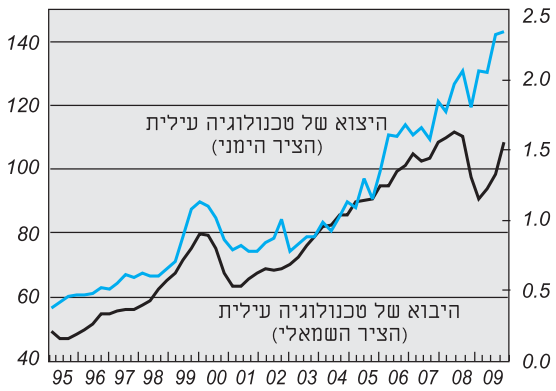

[1] מעודכן עד נובמבר 2009.
[2] מנוכה עונתיות.

מתיק ניירות הערך הזרים, בעיקר של אג"ח, וכן מימושים של השקעות אחרות, בייחוד של פיקדונות בנקים מסחריים ישראליים בחו"ל. ההשקעות של תושבי חו"ל בארץ גדלו מאוד – הן ישירות והן בניירות ערך, בעיקר אג"ח; גדלו גם ההשקעות האחרות, עם גידול האשראי המסחרי ליבואנים ישראליים והקצאת זכויות משיכה מיוחדות (SDR) לישראל על ידי קרן המטבע הבין-לאומית. בהכנסות של ישראלים בחו"ל נרשמה ירידה מתונה – הן בהכנסות מהשקעות ישירות והן בהכנסות מניירות ערך זרים.

ברביע השלישי של השנה הייתה הרעה של 6.9 אחוזים בתנאי הסחר (ללא אניות, מטוסים ויהלומים), לאחר שיפור מתמשך; זאת בעקבות האמרת המחירים הדולריים של היבוא, עם עליית מחירי האנרגיה והסחורות הראשוניות בעולם, וירידת המחירים הדולריים של היצוא.

ההתפתחויות בעולם[3]

כלכלות המדינות המתקדמות יוצאות בהדרגה מהשפל העמוק, תוך התעוררות הביקושים העולמיים והסחר העולמי והתאוששות השווקים הפיננסיים. התרחבות הפעילות מובלת על ידי התעצמות הייצור, ונראים סימנים ראשונים להתאוששות של הצריכה הפרטית, עם התגברות מהוססת של אמון הצרכנים, וכן לגידול מסוים של ההשקעות. על המשך התרחבותה של הפעילות הכלכלית מעיבים גירעונות ממשלתיים כבדים, שהביאו לעלייה חדה בחובות הציבוריים, אי-יציבות בשווקים הפיננסיים, שברירויות במערכות הבנקאות ושיעורי אבטלה גבוהים מאוד, שאף צפויים להאמיר בחלק מהמדינות. הבנקים המרכזיים המשיכו בניהול מדיניות מוניטרית מרחיבה ובהגדלת הנזילות בשווקים.

ברביע השלישי של 2009 התגברה הצמיחה העולמית, ולראשונה נרשמה התרחבות של הפעילות הכלכלית במדינות המפותחות: התוצר המקומי הגולמי עלה (לעומת הרביע הקודם, במונחים שנתיים) במדינות OECD ב-2.5 אחוזים, בארה"ב ב-2.2 אחוזים ובגוש האירו ב-1.7 אחוזים. (בספרד וביוון התוצר עדיין מתכווץ.) ההתאוששות במדינות המפותחות הייתה חלקית: אמנם תפוקות התעשייה גדלו, ובכללן אלו של התעשיות המתקדמות, היצוא עלה, ההשקעות גברו על אף הקשיים בהשגת מימון, ומדדי מנהלי הרכש ואמון הצרכנים השתפרו – אך הצריכה הפרטית דשדשה, והאבטלה האמירה. בשווקים המתעוררים נמשכה הצמיחה בקצב מהיר יחסית.

תחזיות הצמיחה לשנת 2010 עודכנו מעט כלפי מעלה, והן עומדות על 1.3 אחוזים במדינות המתקדמות (לוח א'-6) ועל שיעור גבוה יותר במדינות המתפתחות, בעיקר בזכות פעילות כלכלית ערה בסין ובהודו. היציאה מהשפל הכלכלי לא תהיה כנראה מהירה, שכן היא נשענת בחלקה על התערבות פיסקלית נרחבת, שלא תתמיד; בפרט על רקע הגירעונות הממשלתיים הכבדים והאמרת החובות (בעיקר במדינות דרום אירופה), שעשויים להוביל להורדת דירוג האשראי של מספר מדינות (כפי שכבר קרה ביוון). להאטת היציאה מהשפל עלול לתרום גם חשש של הצרכנים ממשברים עתידיים, ממגבלות אשראי הדוקות, ומעלייה אפשרית של האבטלה, חשש שיביא להגדלת שיעור החיסכון ולהאטת התרחבותה של הצריכה הפרטית. סיכון נוסף המעיב על הצמיחה העתידית הוא שברירויות המערכות הפיננסיות והבנקאיות במדינות שונות וחשיפתן לסיכונים בשוקי נכסים שונים. (לשם המחשה נזכיר את קשיי חברת ההשקעות הממשלתית של דובאי, את השקעותיהם של בנקים מערביים במדינות מזרח אירופה השרויות במשבר עמוק, ואת המשך העלייה במחיקת הלוואות בנקאיות בארה"ב.) עם זאת, קצב הגידול של הסחר העולמי התגבר מאוד בתקופה הנסקרת, ומגמה זו צפויה להימשך גם בשנת 2010, כך שהביקושים העולמיים לתוצרת ישראלית עשויים לגדול[4].

התאוששות השווקים הפיננסיים נמשכה בתקופה הנסקרת. מדדי המניות עלו, הצטמצמו פערי הריביות הבין-בנקאיות ומירווחי האשראי הקונצרני, והנפקות האג"ח גדלו במידה ניכרת. כל זאת הודות למדיניות המוניטרית המרחיבה ולציפיות הציבור להתפתחויות כלכליות חיוביות. לבסוף, על אף ההתאוששות בפעילות הכלכלית – המלווה בעליית מחירי האנרגיה והסחורות הראשוניות – קצב עלייתם של מדדי המחירים לצרכן במדינות המערב נותר נמוך, ולכן הבנקים המרכזיים שלהן ימשיכו כנראה במדיניות מוניטרית מרחיבה, שתתמוך בפעילות הריאלית.

המחירים, המדיניות המוניטרית ושוקי הכספים וההון

מדד המחירים לצרכן עלה במהלך שנת 2009 ב-3.9 אחוזים – מעבר לגבולו העליון של יעד האינפלציה (3 אחוזים). תרמו לכך במיוחד סעיפי התחבורה והתקשורת והדיור. בתקופה הנסקרת – ספטמבר עד דצמבר 2009 – עלה המדד ב-0.6 אחוז במונחים שנתיים (לוח א'-7 ואיור א'-11), ובניכוי

[3] להרחבה ראו בנק ישראל (2010), *דוח האינפלציה לרביע הרביעי של 2009*.

[4] גמישות היצוא הישראלי ביחס לסחר העולמי עומדת על 1.4. (ראו תיבה ז'-1 בדוח בנק ישראל לשנת 2007.)

איור א'-11

האינפלציה ב-12 החודשים האחרונים,
הציפיות לאינפלציה ויעד האינפלציה[1],
1998 עד 2009

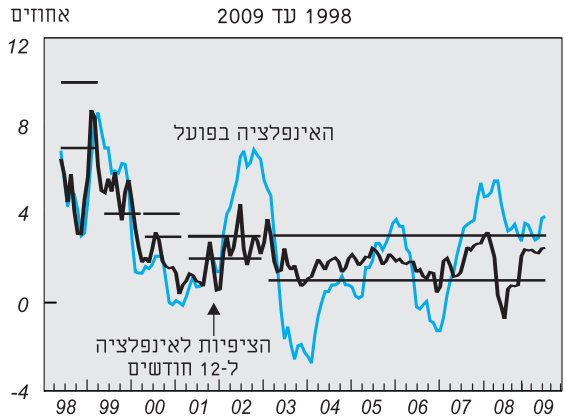

[1] מעודכן עד דצמבר 2009.
הציפיות לאינפלציה ל-12 החודשים האחרונים מחושבות לפי נתוני חטיבת המחקר. הקוים האופקיים מציינים את יעד האינפלציה.

גורמים עונתיים הואץ קצב האינפלציה השנתי ל-4.1 אחוזים. גם הציפיות לאינפלציה עלו במקצת, והגיעו לחלק העליון של יעד האינפלציה. ריבית בנק ישראל הועלתה בחודש דצמבר ב-0.25 אחוז, ל-1 אחוז – שיעור נמוך מאוד בפרספקטיבה היסטורית, המשקף הרחבה מוניטרית – והריבית לחודש ינואר (אחרי התקופה הנסקרת) הועלתה ב-0.25 אחוז.

עליית המחירים בחודשים האחרונים נבעה בעיקר מהגורמים הבאים: התאוששות הפעילות הכלכלית וגידול של שווי הנכסים שבידי הציבור, בד בבד עם עלייה באמון הצרכנים והריבית הנמוכה, הובילו להתרחבות הצריכה הפרטית; המדיניות המרחיבה, יחד עם התפנית במחזור העסקים, העלו את הציפיות לאינפלציה – התפתחות אשר כשלעצמה עשויה להביא לעליית המחירים בהווה; מחירי האנרגיה והסחורות בעולם עלו עלייה מתונה. כנגד גורמים אלה פעלו למיתון המחירים ייסוף השקל ופער התוצר הרחב, המתבטא, בין היתר, בשיעור אבטלה גבוה. יצוין כי לסעיף הדיור במדד המחירים לצרכן הייתה תרומה לא מבוטלת להאמרת המחירים בתקופה הנסקרת, וכי מחירי הדירות בבעלות הדיירים (שאינם חלק מהמדד) הוסיפו להתייקר, בין השאר מפני הריבית הנמוכה על משכנתאות והעדר חלופות השקעה אטרקטיביות.

הציפיות לאינפלציה לשנה הקרובה הנגזרות משוק ההון עלו מעט (איור א'-11); בסוף התקופה הנסקרת הן עמדו על כ-2.5 אחוזים, קרוב לגבול העליון של יעד האינפלציה, ובדומה להן גם הערכות החזאים הפרטיים; טווח הערכותיהם, שנותר גבוה, מעיד על אי-ודאות לגבי האינפלציה הצפויה. הציפיות לאינפלציה לטווחים הארוכים עלו אף הן, ועמדו על כ-2.8 אחוזים לשנתיים עד ארבע שנים ועל מעט פחות לפרקי זמן ארוכים יותר.

עקום התשואות הריאליות הוסט כלפי מעלה (איור א'-12) – לנוכח ההתאוששות הכלכלית, עליית הציפיות לאינפלציה עד לחלק העליון של תחום היעד ועליית תשואות בשווקים במדינות המערב עקב גיוסי הון הנרחבים של הממשלות. על פי עקום המק"ם צפויה ריבית בנק ישראל לעמוד בעוד שנה על כ-3.0 אחוזים.

ערב התקופה הנסקרת הועלתה ריבית בנק ישראל לחודש ספטמבר ב-0.25 אחוז, לרמה של 0.75 אחוז, בעקבות סימנים ראשונים להתאוששות הפעילות הכלכלית והאמרת הציפיות לאינפלציה מעבר ליעד. עם המשך העלייה המתונה של הציפיות לאינפלציה והתבססות ההערכות

איור א'-12

עקום התשואות לפדיון של המק"ם, ינואר עד דצמבר 2009
(נתונים ממוצעים)

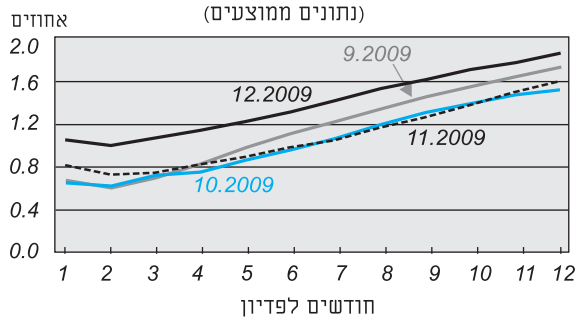

עקום התשואות לפדיון של איגרות החוב הצמודות למדד,
ינואר עד נובמבר 2009[1]
(ברוטו, נתונים ממוצעים)

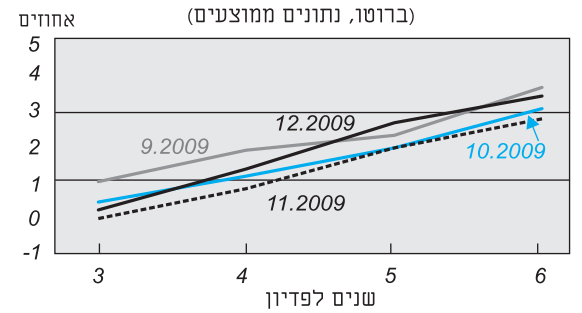

[1] ללא נתוני התשואה של איגרות החוב הצמודות למדד ל-10 שנים.

שהפעילות הכלכלית תגבר, הועלתה הריבית לחודש דצמבר ל-1 אחוז (והריבית לחודש ינואר, לאחר התקופה הנסקרת, הועלתה ל-1.25 אחוזים). העלאה מתונה זו ביטאה המשך של המדיניות המוניטרית המרחיבה, התומכת בפעילות הריאלית, במיוחד על רקע אי-הוודאות האופפת עדיין את המשך הצמיחה. גדלו הפערים בין ריבית בנק ישראל לריביות של בנקים מרכזיים אחרים בעולם (FED, ECB), שרמותיהן הנמוכות הושארו ללא שינוי. למרות זאת המדיניות המוניטרית המרחיבה של בנק ישראל בולטת בהשוואה בין-לאומית, ובאה לידי ביטוי ברמתה הנמוכה יחסית של הריבית הריאלית הצפויה – כ-1.3- אחוזים (איור א'-13).

התרחבות אמצעי התשלום, ובהם המצרפים המוניטריים הנזילים, הואטה ואף נבלמה בתקופה הנסקרת (לוח א'-8 ואיור א'-14); זאת על רקע המפנה במדיניות המוניטרית – העלאת הריבית, הפסקת רכישות האג"ח וצמצום רכישות המט"ח. יתרת האשראי הבנקאי למשקי הבית קָטְנה, למרות המשך התרחבות מואצת של האשראי למשכנתאות, והאשראי למגזר העסקי נותר כמעט ללא שינוי.

איור א'-13

הריבית הנומינלית האפקטיבית[1], הריבית הריאלית הצפויה[2], וציפיות האינפלציה לשנה[3], 2005 עד 2010

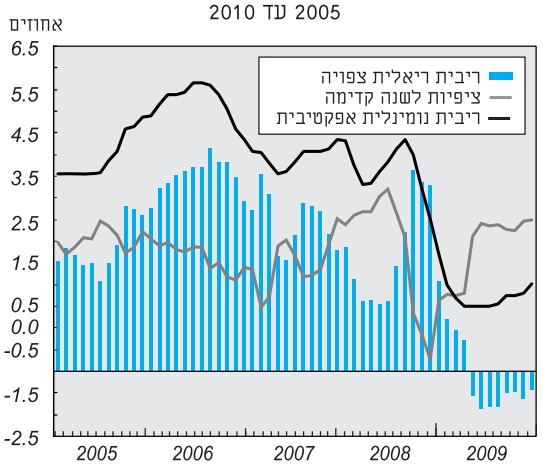

[1] הריבית הנומינלית האפקטיבית – הריבית הנומינלית היומית במונחים שנתיים (ריבית דריבית).
[2] הריבית הריאלית הצפויה – הריבית הנומינלית האפקטיבית מחולקת בציפיות האינפלציה לשנה.
[3] ציפיות האינפלציה לשנה – התשואה על איגרות החוב הממשלתיות הלא צמודות מחולקת בתשואה על איגרות החוב הצמודות.

איור א'-14

המצרפים הכספיים והאשראי[1], 1998 עד 2009
(השינוי הריאלי ב-12 החודשים האחרונים)

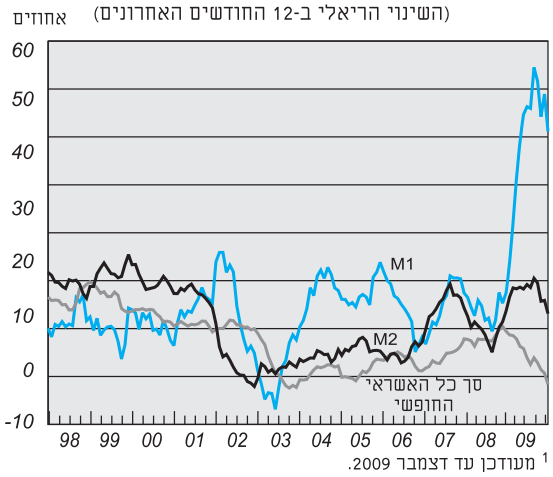

[1] מעודכן עד דצמבר 2009.

במהלך התקופה הנסקרת עלה מדד המניות הכללי בבורסה של תל אביב בשיעור של 13 אחוזים (לוח א'-9), והתקרב לשיא של שלהי 2007, בעוד שמדדי המניות בשוקי המדינות המפותחות ובמשקים המתעוררים רחוקים מרמתם ערב החרפת המשבר, בספטמבר 2008; זאת בעיקר מפני עוצמתו החזקה יותר של המיתון בעולם. עליית השערים בבורסה של תל אביב הקיפה כמעט את כל הענפים, ובמיוחד את מניות הבנקים, בעוד ששערי המניות של חברות הנדל"ן נותרו בעינם. עליית מדדי האג"ח הקונצרניות נמשכה בתקופה הנסקרת, והיקף ההנפקות דמה לזה של ארבעת החודשים הקודמים, תוך ירידה מתונה של התשואות ביחס לאלו של האג"ח הממשלתיות (איור א'-16). ההתאוששות של שוק ההון, ובמיוחד של שוק האג"ח, הניעה את בנק ישראל להפסיק את רכישות האג"ח הממשלתיות בשוק המשני כבר לקראת סוף חודש יולי. נמשכה הירידה בהשקעות של קרנות הנאמנות הכספיות, תוך מעבר של הקרנות להשקעה באג"ח. ההתפתחויות בשוק ההון נתמכות במדיניות מוניטרית מרחיבה ובציפיות להמשך ההתאוששות של הפעילות הכלכלית.

הודות להתאוששות בשווקים הפיננסיים עלה שווי תיק הנכסים הכספיים של הציבור במהלך התקופה הנסקרת, והשלים עלייה ריאלית של קרוב ל-16 אחוזים מתחילת השנה (עד נובמבר). עליית שוויו של התיק מבטאת בעיקר את האמרת מחיריהם של ניירות הערך, בפרט מניות

ואג"ח של חברות בארץ ובחו"ל. נמשכה העלייה של משקל ניירות הערך בתיק הנכסים, במקביל לירידת משקלם של המזומנים והפיקדונות, וכן נמשכה צבירת החסכונות בקרנות ההשתלמות (איור א'-15).

שער החליפין של השקל מול הדולר יוסף במהלך התקופה (איור א'-17), על רקע היחלשות הדולר בעולם ובמקביל להתערבות בנק ישראל בשוק המט"ח. ואולם, לקראת סוף השנה נחלש השקל כנגד הדולר, עם התחזקות הדולר בעולם. מדדים משוק האופציות מלמדים על עליית ההסתברות לפיחות השקל ועל ירידה חדה בהסתברות לייסוף. (סטיית התקן הגלומה של שער החליפין קטנה.) גם על פי סקר החברות של בנק ישראל צפוי פיחות בשנה הקרובה, על אף העודף בחשבון השוטף והצטמצמות מה של פער הריביות בין ישראל למדינות אחרות. שערו של השקל מול האירו פוחת בתקופה הנסקרת. שער החליפין הריאלי האפקטיבי – המחושב מול סל המטבעות של שותפות הסחר של ישראל – יוסף, אולם מגמה זו התהפכה בסוף התקופה. בתקופה הנסקרת רכש בנק ישראל, מעת לעת בהתאם להתפתחויות בשוק, כ-3.1 מיליארדי דולרים, הרבה פחות מהיקף הרכישות השוטפות בעבר. פעילות זו פחתה במיוחד בחודשים נובמבר-דצמבר. יתרות המט"ח של בנק ישראל עמדו בסוף השנה על 60.6 מיליארדי דולרים.

איור א'-15

צבירת החסכונות בקופות הגמל ובקרנות ההשתלמות[1], 2007 עד 2009

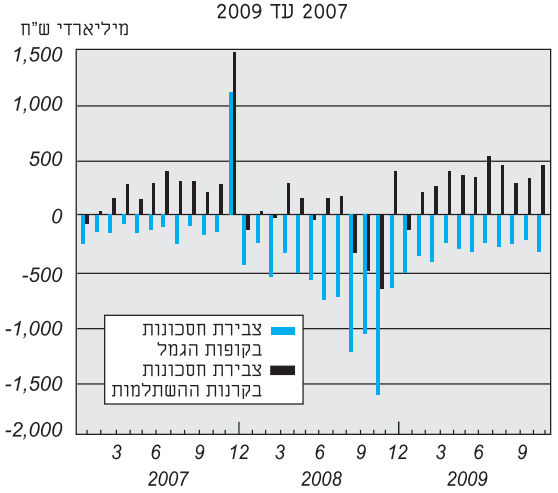

[1] מעודכן עד נובמבר 2009.

איור א'-16

הפער בין ממוצע משוקלל של תשואות אג"ח חברות צמודות, מדד לבין אג"ח ממשלתיות "גליל" לפי ענפים[1], 2007 עד 2009

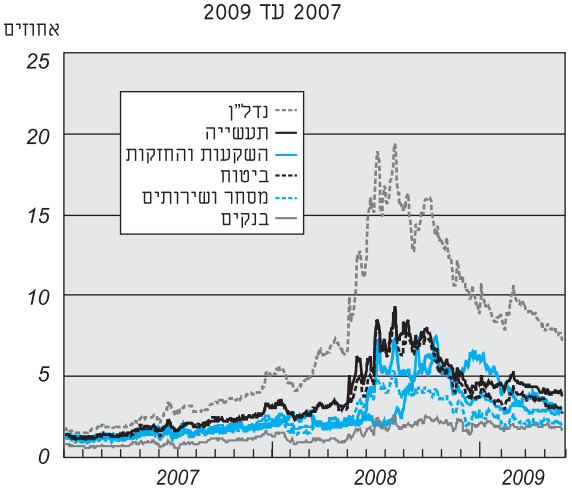

[1] מעודכן עד דצמבר 2009.

איור א'-17

שער החליפין הנומינלי של השקל מול האירו ומול הדולר[1], 2003 עד 2009

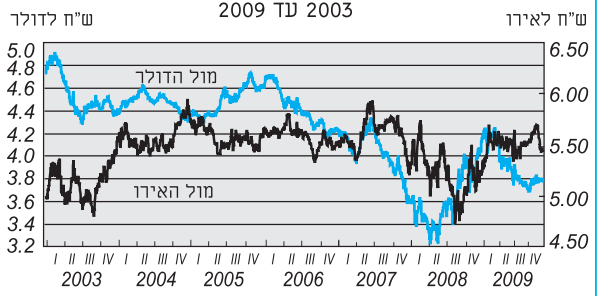

שער החליפין הנומינלי של השקל מול הדולר ושער החליפין האפקטיבי הריאלי[1], 2003 עד 2009

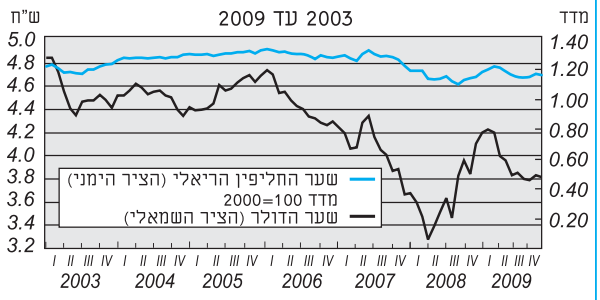

[1] מעודכן עד דצמבר 2009.
שער החליפין האפקטיבי הריאלי הינו ממוצע גיאומטרי משוקלל (לפי היקף הסחר) של שערי החליפין של השקל מול 28 מטבעות המייצגים את 38 שותפות הסחר העיקריות של ישראל בניכוי הפער בשיעורי האינפלציה בין ישראל למדינות אלו.

לוח א'-1: חשבונאות לאומית, 2008 ו-2009
(שיעור השינוי באחוזים, במחירים קבועים, במונחים שנתיים בניכוי עונתיות)

		כל רביע לעומת קודמו					III/2009		
		2008			2009				
	2008[1]	III	IV	I	II	III	לעומת הרביע הקודם	לעומת הרביע המקביל אשתקד[1]	החודש האחרון שלגביו יש נתון
התוצר המקומי הגולמי	4.0	0.6	-1.6	-3.1	1.2	2.9	2.9	-0.2	9
התמ"ג של המגזר העסקי	4.5	0.3	-2.9	-5.2	1.1	2.4	2.4	-1.2	9
הצריכה הפרטית	3.6	0.9	-1.8	-3.5	10.2	5.6	5.6	2.5	9
ההשקעה המקומית הגולמית	1.4	-7.8	15.2	-20.9	-28.5	-5.4	-5.4	-11.4	9
ההשקעה בנכסים קבועים	4.4	-17.2	-4.3	-14.9	3.2	8.2	8.2	-2.3	9
היצוא של סחורות ושירותים למעט יהלומים	10.5	4.2	-23.5	-27.8	-2.3	3.4	3.4	-15.9	9
היצוא של סחורות[2]	2.9	-2.5	-43.1	-16.1	-19.7	29.2	29.2	-16.1	9
היצוא של שירותים[2]	10.7	-0.1	-17.0	-41.1	64.8	-37.9	-37.9	-15.9	9
היבוא של סחורות ושירותים למעט יהלומים	7.2	-2.7	-5.9	-43.9	5.2	11.7	11.7	-11.3	9
היבוא של סחורות[3]	0.7	-5.9	-35.3	-41.5	16.5	25.3	25.3	-13.8	9
היבוא של שירותים[3]	7.7	6.9	-12.8	-32.3	-0.9	-18.5	-18.5	-16.9	9
הצריכה הציבורית	2.1	3.8	-0.3	-5.6	11.5	0.9	0.9	1.4	9
הצריכה הציבורית למעט היבוא הביטחוני	2.2	7.1	-0.5	-7.2	18.4	3.8	3.8	3.2	9
השימושים המקומיים	3.1	0.1	2.0	-6.9	1.7	4.8	4.8	0.3	9

[1] נתונים מקוריים.

[2] חישוב חדש - ללא סובסידיות.

[3] חישוב חדש - ללא מסים.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-2: אינדיקטורים לפעילות העסקית, 2008 ו-2009
(שיעורי השינוי באחוזים, במונחים שנתיים, בניכוי עונתיות)

		כל רביע לעומת קודמו						ספטמבר עד דצמבר 2009		
		2008		2009						
	2008[1]	III	IV	I	II	III	IV	לעומת התקופה הקודמת	לעומת הרביע המקביל אשתקד[1]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
	שיעורי השינוי									
המדד המשולב למצב המשק	-0.9	-3.8	-5.2	-3.8	1.5	5.0	5.8	5.8	1.6	12
עלות העבודה ליחידת תוצר	0.1	0.9	-3.2	-3.4	-5.1	-4.2		-4.2	-4.2	9
המסחר הקמעוני המאורגן	4.4	16.2	-3.0	1.8	13.6	-10.1	5.1	-0.3	1.0	11
הייצור התעשייתי (ללא יהלומים)	7.0	-7.3	-7.5	-15.4	-5.0	3.3	9.5	7.9	-2.0	11
מדד הפדיון בענף המסחר	0.3	-6.7	-16.5	-2.2	8.7	7.1	4.8	0.6	1.4	11
מדד הפדיון - מסחר ושירותים	-0.4	-4.3	-16.5	-3.3	6.2	3.9	5.6	2.5	0.4	11
מדד היצוא - שירותים	9.6	-27.9	12.6	-58.4	238.5	-64.8	68.6	-9.4	-6.0	12
כניסת תיירים	32.8	-19.1	0.4	-62.3	49.8	46.8	36.6	41.4	-0.2	12
הבנייה למגורים	10.1									
התחלות הבנייה של דירות[1]	10.1	20.5	16.6	-4.5	-1.5	-3.7			3.0	10
גמר הבנייה של דירות[1]	7.9	10.4	24.2	8.5	1.6	-1.0			-7.5	10
הבנייה שלא למגורים	24.8									
שטח ההתחלות[1]	24.8	26.2	-11.7	1.0	-53.2	-45.1		-45.1	-45.1	9
ממצאי סקר החברות (מאזן הנטו)[2]										
המאזן המשוקלל של המגזר העסקי	1	1^	-29^	-38^	-12^	0^	19	19		12
תפוקת החברות התעשייתיות	-7	-8^	-33^	-32^	-14^	3^	27	27		12
מכירות חברות המסחר	-6	-4^	-46^	-55^	0^	2^	25	25		12

* כשחודש זה הוא דצמבר (12) מושוות קבוצות של ארבעה חודשים; כשחודש זה הוא ספטמבר (9) ההשוואה היא רבעונית; כשחודש זה הוא נובמבר (11) ההשוואה היא ספטמבר עד נובמבר מול מאי עד יולי.

^ מציין תוצאה בלתי מובהקת ברמה של 5 אחוזים.

[1] נתונים מקוריים.

[2] מאזן הנטו הוא ההפרש בין מספר החברות המדווחות על עלייה לבין אלה המדווחות על ירידה, כאחוז מסך החברות המדווחות.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד הבינוי והשיכון ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-3: אינדיקטורים להתפתחות שוק העבודה, 2008 ו-2009
(שיעורי השינוי באחוזים, בניכוי עונתיות)

	III/2009	2008			2009				ספטמבר עד דצמבר 2009		
	(אלפים)	III	IV	I	II	III	IV		לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד[1]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
כוח העבודה האזרחי	3,014.9	0.4	0.7	0.7	0.0	0.5			0.5	2.1	9
המועסקים הישראלים	2,779.2	0.3	0.2	-0.4	-0.5	0.7			0.7	0.5	9
במגזר הציבורי	834.5	0.4	2.1	-1.8	-0.9	2.4			2.4	1.9	9
במגזר העסקי	1,956.0	-0.1	0.1	-0.1	0.0	0.0			0.0	0.0	9
מועסקים זרים ושטחים (לא מנוכה עונתיות)[2]	266.5	3.0	-0.3	-4.8	2.2	-0.3			-0.3	-3.3	9
ממוצע שעות העבודה השבועיות למועסק ישראלי	36.5	-1.6	-2.7	0.8	0.6	1.1			1.1	-2.5	9
תשומת העבודה השבועית במגזר העסקי (כולל שטחים וזרים)	94,805	-1.0	-1.4	-0.7	0.2	0.7			0.7	-2.5	9
ישראלים בלבד	82,882	-1.5	-1.7	0.1	0.0	0.8			0.8	-2.3	9
תשומת העבודה השבועית במגזר הציבורי (ישראלים)	18,113	-0.5	-1.9	0.5	-0.8	4.1			4.1	0.2	9
הבלתי מועסקים	235.7	2.6	7.8	17.3	5.3	-1.3			-1.3	25.3	9
דורשי העבודה	204.7	7.0	5.6	9.4	4.4	-1.2		-2.3		14.5	11
התביעות לתשלומי דמי אבטלה	90.6	5.5	10.6	20.1	13.7	3.1		-3.0	-4.5	40.2	12
מאזן התעסוקה מסקר המעסיקים של התמ"ת[3]		1.1	-0.5	-1.9	-0.6	-0.3					9
(ש"ח, נתונים מקוריים)											
השכר הריאלי למשרת שכיר[5,4]	7,084.3	-33.0	-1.3	0.0	2.0	0.6		-0.1	-3.0	12.0	10
במגזר הציבורי	6,989.6	-46.0	-55.0	0.0	3.0	0.3		-0.6	-1.0	12.0	10
במגזר העסקי	7,128.0	-1.7	-1.1	0.3	-2.1	0.7		-0.9	-6.2	-3.0	10
השכר הנומינלי למשרת שכיר[5]	8,069.9	-0.5	-0.6	0.4	-0.3	1.7		0.4	-0.9	0.5	10
במגזר הציבורי	7,962.1	-0.1	-0.1	0.6	0.1	1.5		-0.1	2.1	2.2	10
במגזר העסקי	8,119.7	-0.5	-0.3	0.5	-1.1	1.9		-0.3	-3.3	-0.2	10
(אחוזים, בניכוי עונתיות)											
שיעור ההשתתפות	56.5	56.4	56.6	56.7	56.5	56.5					9
שיעור התעסוקה	52.1	53.0	52.9	52.4	52.0	52.1					9
שיעור האבטלה	7.8	6.1	6.5	7.6	8.0	7.8					9
עומק האבטלה[6]	34.8	32.1	30.5	30.1	33.4	34.8					9

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] נתונים מקוריים.

[2] בגלל טעות בדרך החישוב תוקנו הנתונים החל מינואר 2008.

[3] איושי משרות בניכוי פליטות עובדים כאחוז מסך העובדים בעסקים שבמדגם סקר המעסיקים.

[4] במחירי 2004.

[5] כולל זרים ועובדים מהשטחים.

[6] המובטלים המחפשים עבודה מעל חצי שנה מתוך סך כל המובטלים (נתונים מקוריים).

המקור: סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, למעט נתוני הישראלים והלא-ישראלים במגזר העסקי, תשומת העבודה במגזר העסקי וסך המועסקים הישראלים, אשר מקורם באומדני החשבונאות הלאומית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-4: ביצוע התקציב של הממשלה, 2008 ו-2009

	כל רביע לעומת קודמו							ספטמבר עד דצמבר 2009		
	2008	2008		2009				לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
	2008	III	IV	I	II	III	IV			
הגירעון המקומי של הממשלה כאחוז מהתוצר	-0.5	0.6	-7.1	-1.1	-5.1	-1.2		-1.2	0.6	9
הסטייה מתוואי התקציב המקומי ללא אשראי[1]	מיליארדי ש"ח[2]									
בהכנסות	-4.4	-3.4	-3.3	-4.0	0.8	2.9	3.4	2.9	9.2	12
בהוצאות	-1.0	-3.4	3.6	-4.7	2.1	-1.3	1.3	2.8	0.4	12
בגירעון	-3.3	0.0	-6.8	0.6	-1.3	4.1	2.1	0.1	8.8	12
הגירעון הכולל ללא אשראי	-39.2	-0.9	-16.5	-4.0	-11.9	-2.9	-15.1	-7.1	-2.2	12
	שיעורי השינוי הריאליים לעומת התקופה המקבילה אשתקד (אחוזים)									
הכנסות הממשלה ממסים	-6.7	-9.0	-11.4	-15.1	-10.6	-1.6	8.5	-0.2	2.3	11
מזה: הכנסות ממס הכנסה נטו	-13.2	-15.6	-14.5	-20.9	-15.6	-12.4	-0.8	2.1	-2.9	12
הכנסות ממע"מ ברוטו	1.6	-0.1	-7.2	-14.0	-14.1	0.2	3.4	1.7	2.3	12
הוצאות הממשלה	1.0	-7.6	6.1	-5.8	8.6	7.6	0.3	11.3	4.4	12
קצבאות הביטוח הלאומי	1.7	0.9	1.3	6.7	7.0	8.0	6.6	0.0	9.9	11
מזה: דמי אבטלה	-0.0	0.7	17.2	47.9	71.2	69.4	45.2	-8.1	54.5	11
הבטחת הכנסה[3]	-5.5	-4.7	-3.9	-3.0	0.9	0.7	3.5	-1.4	2.8	11
הגבייה של המוסד לביטוח לאומי מהציבור	1.7	-1.5	-0.2	-2.2	-4.2	-1.5	-1.5	-0.9	1.7	11

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] התוואי נקבע בהתאם ליעד גירעון.

[2] השינוי בתקופה הנסקרת לעומת התקופה המקבילה אשתקד אינו מתייחס לתוואי העונתי.

[3] לא כולל השלמת הכנסה בקצבת זיקנה ושאירים.

המקור: משרד האוצר, המוסד לביטוח לאומי ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-5: סחר החוץ, מאזן התשלומים ויתרות מטבע החוץ, 2008 ו-2009
(מנוכה עונתיות)

	2008[1]	כל רביע לעומת קודמו						ספטמבר עד דצמבר 2009		
		2008		2009				לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד[1]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
		III	IV	I	II	III	IV			
	שיעורי השינוי[2] (אחוזים)									
המסחר בסחורות[3]										
יבוא הסחורות	15.6	0.3	-10.2	-17.7	-5.3	9.7	2.9	6.2	-14.8	12
מזה: מוצרי הצריכה	20.2	4.7	-5.3	-9.7	-2.3	9.2	3.5	5.1	-3.1	12
נכסי ההשקעה	16.7	-3.1	-8.8	-18.9	-9.9	12.0	-3.3	-3.1	-24.4	12
התשומות לייצור	13.6	0.4	-12.5	-20.2	-4.4	8.9	5.3	10.6	-15.1	12
יצוא הסחורות	16.8	-1.2	-12.0	-12.4	1.2	10.1	7.5	11.2	1.9	12
מזה: היצוא התעשייתי	17.9	-1.8	-11.7	-13.0	1.5	11.0	7.1	11.1	1.9	12
מזה: טכנולוגיה עילית	8.5	-3.2	-5.9	-3.1	11.1	7.5	3.2	8.4	20.4	12
מאזן התשלומים	מיליוני דולרים									
יצוא הסחורות והשירותים	81,249	21,159	17,817	15,717	16,289	16,360				9
יבוא הסחורות והשירותים	84,313	22,863	18,267	13,996	14,855	16,827				9
העודף/הגירעון בחשבון הסחורות והשירותים	-3,064	-1,704	-450	1,721	1,434	-467				9
העודף/הגירעון בחשבון השוטף	2,120	56	809	2,686	1,470	229				9
החשבון הפיננסי (למעט יתרות המט"ח)[1]	2,024	4,355	3,846	-681	2,222	5,795		5,795	4,355	9
מזה: ההשקעות הישירות של תושבי חוץ[1]	2,410	2,788	1,723	1,310	707	1,452		1,452	2,788	9
השקעות תושבי חוץ בתיק ניירות הערך למסחר[1]	-39	-1,305	398	669	-262	1,312		1,312	-1,305	9
ההשקעות הישירות וההשקעות של תושבי ישראל בתיק ניירות הערך למסחר בחו"ל[1]	2,555	1,645	5,318	1,350	790	2,753		2,753	1,645	9
היתרות בבנק ישראל, לסוף תקופה[1]	42,513	36,257	42,513	44,332	50,275	59,964	60,613			12
החוב החיצוני נטו (באחוזי תוצר)[1]	-23.1	-21.4	-23.0	-25.6	-26.0	-26.6		-26.6	-21.4	9

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] נתונים מקוריים.

[2] שיעורי השינוי מתייחסים להיקפים הדולריים של היבוא והיצוא.

[3] נתוני המסחר בסחורות הם ללא אניות, מטוסים, יהלומים ודלק.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-6: מדדים להתפתחויות הכלכליות במדינות המתקדמות והמתפתחות[1]
(שיעורי השינוי השנתיים, אחוזים)[2]

			2006	2007	2008	2009	2010
						תחזית	תחזית
התמ"ג העולמי			5.1	5.2	3.0	-1.1	3.1
	במדינות המתקדמות		3.0	2.7	0.6	-3.4	1.3
	במדינות המתפתחות		7.9	8.3	6.0	1.7	5.1
הסחר העולמי			9.2	7.3	3.0	-11.9	2.5
	במדינות המתקדמות	יבוא	7.4	4.7	0.5	-13.7	1.2
		יצוא	8.2	6.3	1.9	-13.6	2.0
	במדינות המתפתחות	יבוא	14.4	13.8	9.4	-9.5	4.6
		יצוא	10.9	9.8	4.6	-7.2	3.6
מחירי הסחורות הלא מעובדות (בדולרים)	נפט[3]		20.5	10.7	36.4	-36.6	24.3
	אחר		23.2	14.1	7.5	-20.3	2.4
האינפלציה (מדד המחירים לצרכן)	במדינות המתקדמות		2.4	2.2	3.4	0.1	1.1
שיעורי ריבית לזמן קצר (אחוזים)[4]	על הפיקדונות בדולרים		5.3	5.3	3.0	1.2	1.4
	על הפיקדונות באירו		3.1	4.3	4.6	1.2	1.6
שיעור האבטלה	במדינות המתקדמות		5.7	5.4	5.8	8.2	9.3

[1] בהגדרות ה-World Economic Outlook ישראל נכללת בין המדינות המתקדמות. המדינות המתקדמות הן המדינות המפותחות וחלק מהשווקים המתעוררים.

[2] פרט לשיעורי הריבית והאבטלה.

[3] המחיר הממוצע של חבית נפט גולמי מסוג ברנט ב-2008 היה 97 דולרים של ארה"ב, ללא עלויות הובלה.

[4] על הפיקדונות בדולרים — ריבית ה-LIBOR לשישה חודשים; על הפיקדונות באירו — ריבית ה-LIBOR לשלושה חודשים.

המקור: World Economic Outlook (IMF), לפי העדכון מאוקטובר 2009.

לוח א'-7: מדדי מחירים נבחרים - קצב השינוי במהלך התקופה, 2008 ו-2009
(שיעורי השינוי באחוזים)

	2008	כל רביע לעומת קודמו						ספטמבר עד דצמבר 2009		
		2008		2009				לעומת התקופה הקודמת[1]	לעומת סוף התקופה המקבילה אשתקד[2]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
		III	IV	I	II	III	IV			
שיעורי השינוי במהלך הרביע[3]										
מדד המחירים לצרכן	3.8	2.0	-0.6	-0.1	2.3	1.3	0.5	0.2	3.9	12
מדד המחירים למעט דיור, פירות וירקות	2.0	0.1	-1.4	-0.8	2.4	0.8	0.7	0.3	3.1	12
מדד המחירים לצרכן, ללא דיור וללא פירות וירקות, מבוקרים, הלבשה והנעלה	1.3	0.7	-2.9	-0.2	2.4	0.8	0.1	-0.3	3.2	12
מדד מחירי הדיור	12.1	8.2	4.9	1.3	1.5	2.3	0.3	1.1	5.6	12
מדד מחירי דירות בבעלות[4]	10.6	2.2	0.2	2.7	3.8	4.1		8.8	18.0	10
מדד המחירים הסיטוניים	-4.4	-0.1	-10.9	-0.9	1.6	2.5	0.2	1.1	3.4	12
עלות העבודה הנומינלית ליחידת תוצר	1.8	-0.5	-1.9	2.7	0.7	-0.4		-0.4	1.1	9
שער החליפין של הדולר	-0.9	5.5	9.1	7.5	-5.2	-4.5	0.6	-1.1	-2.1	12
שער החליפין של האירו	-8.4	-2.4	2.2	4.5	1.5	-0.8	1.0	1.3	6.3	12
שער החליפין האפקטיבי הריאלי[5]	-10.7	-13.3	-12.5	-2.1	4.8	1.5	3.2	-1.8	3.0	12
לעומת התקופה המקבילה אשתקד[6]										
מדד המחירים לצרכן	4.6	5.1	4.6	3.4	3.2	3.2	3.6	1.1	3.4	12
מדד המחירים לצרכן, ללא דיור וללא פירות וירקות, מבוקרים, הלבשה והנעלה	4.5	5.6	2.9	0.2	-0.2	0.0	1.9	0.5	1.5	12

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

1 דצמבר 2009 לעומת אוגוסט 2009.

2 דצמבר 2009 לעומת דצמבר 2008.

3 שיעורי השינוי בחודש האחרון של כל רביע לעומת החודש האחרון של הרביע הקודם.

4 אינו חלק ממדד המחירים לצרכן.

5 שער החליפין האפקטיבי הריאלי הוא ממוצע גיאומטרי משוקלל (לפי היקף הסחר) של שערי החליפין של השקל מול 28 מטבעות המייצגים את 38 שותפות הסחר העיקריות של ישראל, בניכוי הפער בשיעורי האינפלציה בין ישראל למדינות אלו.

6 שיעורי השינוי בין הממוצע של התקופה לבין הממוצע של התקופה המקבילה אשתקד.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-8: המצרפים המוניטריים והאשראי הבנקאי החופשי, 2008 ו-2009
(שיעורי השינוי במונחים שנתיים, אחוזים)

	2008	כל רביע לעומת קודמו						ספטמבר עד דצמבר 2009		
		2008		2009				לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד[1]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
		III	IV	I	II	III	IV			
M1 (אמצעי התשלום)[2]	14.1	24.6	20.0	69.0	118.9	50.3	3.1	19.6	56.4	12
M2[3]	9.8	8.0	22.7	29.5	15.7	11.1	4.7	8.7	16.0	12
M3[4]	8.0	4.7	20.5	24.6	14.8	3.6	2.8	4.1	12.1	12
האשראי הבנקאי החופשי	8.2	10.3	14.0	0.2	-2.3	1.2	1.5	2.6	0.8	12
האשראי השקלי הלא-צמוד	18.2	15.8	19.1	6.5	2.8	9.3	7.0	8.6	7.0	12
האשראי הצמוד למדד	4.9	6.9	1.8	-17.1	-8.5	5.0	-0.1	3.4	-5.4	12
האשראי הצמוד למט"ח+האשראי במט"ח	-12.8	-1.0	24.6	19.2	-7.9	-31.3	-16.3	-20.9	-8.9	12

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] לעומת החודשים ספטמבר עד דצמבר 2008.

[2] פיקדונות הענ"ש + המזומן שבידי הציבור.

[3] M1 + פז"ק לא-צמוד (עד שנה) + פח"ק.

[4] M2 + פז"ק צמוד (עד שנה) + ענ"ש צמוד.

המקור: בנק ישראל, חטיבת המחקר.

לוח א'-9: הריביות, התשואות ומדד המניות, 2008 ו-2009
(אחוזים, ממוצע לרביע)

	2008	כל רביע לעומת קודמו						ספטמבר עד דצמבר 2009		
		2008		2009				לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד[1]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
		III	IV	I	II	III	IV			
הריבית הנומינלית										
על פח"ק	2.7	3.1	2.4	0.7	0.3	0.3	0.4	0.4	2.9	11
על אשראי לא-צמוד עד שנה	7.9	8.0	7.9	6.8	5.7	5.5	5.0	4.9	7.8	12
הריבית האפקטיבית במכרז פיקדון יומי	3.6	3.8	3.3	1.2	0.5	0.6	0.8	0.8	3.3	12
ריבית ה-LIBID על הדולר ל-3 חודשים	2.8	2.8	2.6	1.1	0.7	0.3	0.1	0.2	2.7	12
התשואה לפדיון של מק"ם - 12 חודשים	3.9	4.4	2.9	1.2	1.1	1.5	1.7	1.7	3.2	12
התשואה לפדיון של אג"ח ל-5 שנים	2.9	2.7	3.6	1.8	1.6	1.5	1.1	1.2	3.4	12
פרמיית הסיכון[2]		1.5	1.8	1.3	0.8	0.7	0.9	0.8	0.7	12
הציפיות לאינפלציה ל-12 חודשים[3]	1.9	2.6	-0.2	0.7	1.8	2.3		2.3	2.1	9
שיעור השינוי במדד המניות הכללי	-46.4	-17.9	-25.8	20.3	18.3	10.3	13.9	15.7	-34.5	12

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] לעומת החודשים ספטמבר עד דצמבר 2008.

[2] על Credit Default Swap לחמש שנים.

[3] הציפיות מבוססות על חישוב של המחלקה המוניטרית. הן נגזרו מפער התשואות בין אג"ח צמודה לאג"ח לא-צמודה, שהוחזקו על ידי משקיעים מוסדיים שאינם מחויבים במס, ובניכוי השפעת יום ה-X על מחיר האיגרת.

המקור: בנק ישראל, חטיבת המחקר.

חלק ב': הרחבה בסוגיות נבחרות

נתח השוק של יצוא הסחורות הישראלי

- נתח יצוא הסחורות של ישראל גבוה ביבוא של ארה"ב ונמוך ביבוא של המדינות המפותחות האחרות, וכן בזה של קבוצת המדינות המתעוררות הגדולות - סין, הודו, רוסיה וברזיל (בממוצע).
- יצוא הסחורות של ישראל בפועל למשקים חשובים כגרמניה, צרפת וסין נמוך מהצפוי, והיצוא שלה לארה"ב, להודו ולברזיל גבוה מהצפוי - בהינתן השפעת גודל התמ"ג והתמ"ג לנפש של שותפות הסחר, הרכב יבוא הסחורות שלהן והמרחק שלהן מישראל.
- נתח השוק של יצוא הסחורות הישראלי גבוה יחסית ביבוא של מדינות שהרכב יבוא הסחורות שלהן עתיר בכימיקלים ובציוד משרדי וציוד תקשורת, וכן ביבוא של מדינות הקרובות גיאוגרפית לישראל (כגון קפריסין, טורקיה וירדן) ובזה של מדינות בעלות תמ"ג גדול (כגון ארה"ב).
- הסכמי הסחר שנחתמו עם מדינות בודדות (קנדה, מקסיקו, מצרים וטורקיה) תרמו להגדלת הנתח של היצוא הישראלי ביבוא של אותן מדינות.

נתח השוק של ישראל גבוה יחסית ביבוא הסחורות של ארה"ב ונמוך ביבוא של מדינות המפותחות האחרות[1] ושל קבוצת המדינות המתעוררות הגדולות (ברזיל, הודו, סין ורוסיה) בממוצע (איור ב'-1 ולוח ב'-1). בעשור האחרון גדל מאוד משקלן של המדינות המתעוררות הגדולות בתוצר וביבוא העולמי, בעוד שמשקלה של ארה"ב ביבוא העולמי ירד - התפתחות המקשה על היצוא הישראלי. להלן נבחן היקף יצוא הסחורות של ישראל לכ-90 מדינות. אנו בודקים ביבוא של אילו מדינות נתח השוק של הסחורות הישראליות גבוה, וביבוא של אילו מדינות הוא נמוך. זאת תוך בדיקת השפעתם של כמה משתנים על נתח יצוא הסחורות הישראלי - הרכב יבוא הסחורות של המדינות השונות, המרחק שלהן מישראל, קיומו של הסכם סחר ועוד.

[1] המדינות המפותחות שהניתוח נסב עליהן: שבדיה, פינלנד, דנמרק, איסלנד, נורבגיה, בריטניה, הולנד, בלגיה, לוקסמבורג, גרמניה, שווייץ, אוסטריה, צרפת, ספרד, פורטוגל, איטליה ויפן.

כדי לבחון את הגורמים המשפיעים על נתח השוק של ישראל במדינות השונות אמדנו מודל סחר[2] למשקל יצוא הסחורות של ישראל לכל מדינה בסך יבוא הסחורות של אותה מדינה (ללא דלק), ובו המשתנים הבאים[3]: התמ"ג[4], המייצג את גודל שוק היעד; התמ"ג לנפש, המייצג את רמת ההתפתחות של שוק היעד; המרחק מישראל; קיומו/אי קיומו של הסכם סחר[5]; משקלותיהן של קבוצות סחורות בסך היבוא (ללא דלק)[6]. המדגם מתייחס לשנים 1990 עד 2008. נמצא קשר חיובי בין התמ"ג של המדינה המייבאת לבין נתח השוק של היצוא הישראלי בסך היבוא שלה (ללא דלק) וקשר שלילי עם המרחק מישראל[7]. לא נמצאה השפעה של התוצר לנפש של שותפת הסחר ולא של קיום הסכם סחר, בממוצע. נתח השוק של ישראל גבוה יחסית במדינות שהרכב היבוא שלהן עתיר בכימיקלים ובציוד משרדי וציוד תקשורת, ענפים שבהם ישראל נהנית מיתרון יחסי. לעומת

[2] מודל ברוח מודל הגרביטציה. מודל הגרביטציה הבסיסי, המקובל באמידת תנועות הסחר הבין-לאומי, היה אומד את היקף היצוא של ישראל עם שותפות הסחר שלה בעזרת משתני גודל הכלכלה, כדוגמת התמ"ג או סך היבוא, והמרחק הגיאוגרפי של המדינות הללו ממדינת ישראל.

[3] כל המשתנים במודל, פרט למשתנה הדמי לקיומו של הסכם סחר, הם בלוג הטבעי.

[4] לאורך כל המסמך בהתייחסות לתמ"ג ולתמ"ג לנפש הכוונה היא לתמ"ג ולתמ"ג לנפש ביחס לתמ"ג ולתמ"ג לנפש העולמיים.

[5] הנתונים על הסכמי הסחר נלקחו מתוך האתר של משרד התמ"ת.
נבנה משתנה דמי לקיומם של הסכמי הסחר של מדינת ישראל עם המדינות הרלבנטיות, שלגביו התאריך שהובא בחשבון הוא תאריך הכניסה לתוקף של אותו הסכם. נתון זה מורכב מאוד, שכן הסכמים אלה לא נסבים על כל המוצרים הנסחרים בין ישראל למדינות המדוברות, וכן אינם מיושמים במלואם עם כניסת ההסכם לתוקף אלא מתבצעים בחלקים, על פני זמן. כמו כן יש לציין כי להסכם הסחר של ישראל עם האיחוד האירופי קדמו הסכמי סחר עם חלק ממדינות האיחוד, משנות השבעים. ראו נספח 1.

[6] נתוני הסחר נלקחו מתוך אתר "ארגון הסחר העולמי" - WTO; החלוקה היא לפי הסיווג הבין-לאומי האחיד של הסחר – SITC.

[7] ראו נספח 2.

זאת נתח השוק של ישראל נמוך יחסית ביבוא של מדינות שבו משקל מוצרי התעשיות המסורתיות גבוה יחסית.

כדי לקבוע ביבוא (ללא דלק) של אילו מדינות משקל היצוא של ישראל גבוה ובאילו הוא נמוך השווינו את נתח השוק של ישראל ביבוא של כל מדינת יעד בפועל לנתח הצפוי בהינתן המרחק של מדינה זו מישראל, התמ"ג שלה, הרכב היבוא שלה וכו'[8]. באיור ב'-2 ניתן לראות כי משקל היצוא של ישראל ביבוא של ארה"ב, הודו, וברזיל גבוה מהצפוי ("נתח עודף") ביחס למרבית מהמדינות במדגם. לעומת זאת המשקל של היצוא הישראלי ביבוא של סין, של מרבית מדינות האיחוד האירופי, ובפרט של גרמניה וצרפת, נמוך יחסית. את הממצא לגבי מדינות אירופה ניתן אולי להסביר בקשרי מסחר הדוקים בתוך האיחוד האירופי. איור ב'-3 מציג את הפער בין היצוא של ישראל בפועל ליצוא הפוטנציאלי - זה החזוי על פי הרגרסיה - במונחים נומינליים בשנים 2007 ו-2008. היצוא בפועל של ישראל למשקים חשובים כגרמניה, צרפת וסין נמוך מפוטנציאל היצוא שלה לכל אחת מהן ביותר ממאה מיליון דולרים.

בדקנו את השינוי במשקל היצוא הישראלי למדינות השונות בין השנים 2000 ו-2008 (באמצעות אותו מודל בתוספת בקרה על השנים). באיור ב'-4 ניתן לראות שיפור ניכר ביצוא של ישראל לקפריסין[9], לטורקיה, לברזיל ולפינלנד. לעומת זאת בולטת הרעה ביצוא לסין, לרוסיה, וכן לרבות ממדינות אירופה - ביניהן אוסטריה, שוויץ וגרמניה - קרוב לוודאי, עקב התגברות הסחר בין מדינות אירופה בעשור האחרון.

קשרי המסחר בין ישראל לארה"ב הדוקים במיוחד. נתח השוק של ישראל ביבוא הסחורות של ארה"ב, כ- 0.7 אחוז, גדול פי שניים ויותר מהנתח שלה ביבוא הסחורות של יתר המדינות - נתון הבולט במיוחד לנוכח המרחק הגיאוגרפי הרב בין המדינות. עם זאת, נטרול השפעת הסחר עם ארה"ב על המודל (על ידי הוספת משתנה דמי לארה"ב) לא השפיע מהותית על הממצאים האמורים: נתח השוק של ישראל נשאר נמוך יחסית ביבוא של סין, גרמניה וצרפת וגבוה בזה של הודו וברזיל (התוצאות מפורטות באיור ב'-6). השינוי באמידה השפיע על גודלם של המקדמים ומובהקותם, אך לא על סימנם.

בדיקה נוספת בחנה את נתח השוק של ישראל במדינות שעמן יש לישראל הסכם סחר[10]: איור ב'-5 משווה את נתח השוק של היצוא הישראלי בממוצע בשנה-שנתיים שלפני הכניסה לתוקף של ההסכם לממוצע חמש-שש שנים לאחר הכניסה לתוקף. מבחינה זו המגמה נראית מעורבת: כל הסכמי הסחר שנחתמו עם מדינות בודדות (קנדה, מקסיקו, מצרים וטורקיה) הגדילו את משקל היצוא הישראלי ביבוא שלהן, ואילו הסכמי הסחר שנחתמו עם האיחוד האירופי[11] ועם אפט"א לא הגדיל את נתח השוק של ישראל ביבוא שלהם (בממוצע); זאת כנראה על רקע הידוק קשרי המסחר בין המדינות האירופיות.

לוח ב'-1: נתח יצוא הסחורות הישראלי בסך יבוא הסחורות (ללא דלק) לפי קבוצות מדינות והתפלגות יבוא הסחורות (ללא דלק) בעולם, 2001 עד 2008 (אחוזים)

	משקל היצוא הישראלי בסך היבוא		נתח השוק הישראלי החזוי לשנת 2008		התפלגות יבוא הסחורות העולמי	
	2001	2008	ללא דמי לארה"ב	עם דמי לארה"ב	2001	2008
ארה"ב	0.58	0.69	0.24	-	21	15
המדינות המפותחות	0.28	0.24	0.30	0.26	49	45
סין, הודו, ברזיל ורוסיה	0.30	0.28	0.31	0.26	7	14
יתר הארצות	0.28	0.30	0.26	0.24	23	27
סה"כ	0.34	0.33	-	-	100	100

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, קרן המטבע העולמית ועיבודי בנק ישראל.

[8] הפער בין נתח היצוא הישראלי ביבוא למדינות השונות בפועל לבין הנתח החזוי מושפע מגורמים נוספים שלא הוכנסו למודל- ביניהם הבדלים תרבותיים בין מדינת ישראל לבין שותפות הסחר שלה.

[9] הערך הגבוה לקפריסין נובע אולי מהיותה תחנת מעבר של סחורות למדינות שאין עמן יחסי מסחר ישירים.

[10] הבדיקה מתייחסת לשישה הסכמים שישראל חתמה עליהם ב-18 השנים האחרונות.

[11] מדינות האיחוד האירופי שנכללו בקטגוריה זו הן אלו שעמן נחתם הסכם סחר בשנת 1995.

איור ב'-1

נתח היצוא הישראלי ביבוא (ללא דלק) של מדינות שונות, 2001 עד 2008

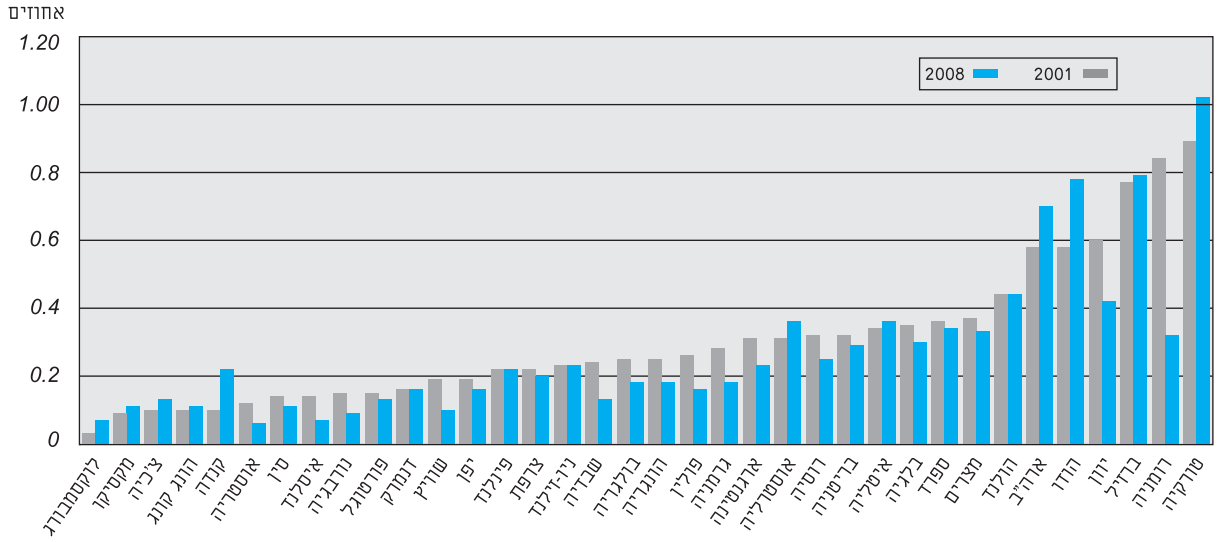

איור ב'-2

נתח היצוא הישראלי העודף ביבוא של מדינות שונות, 1990 עד 2008[1]

(ממוצע)

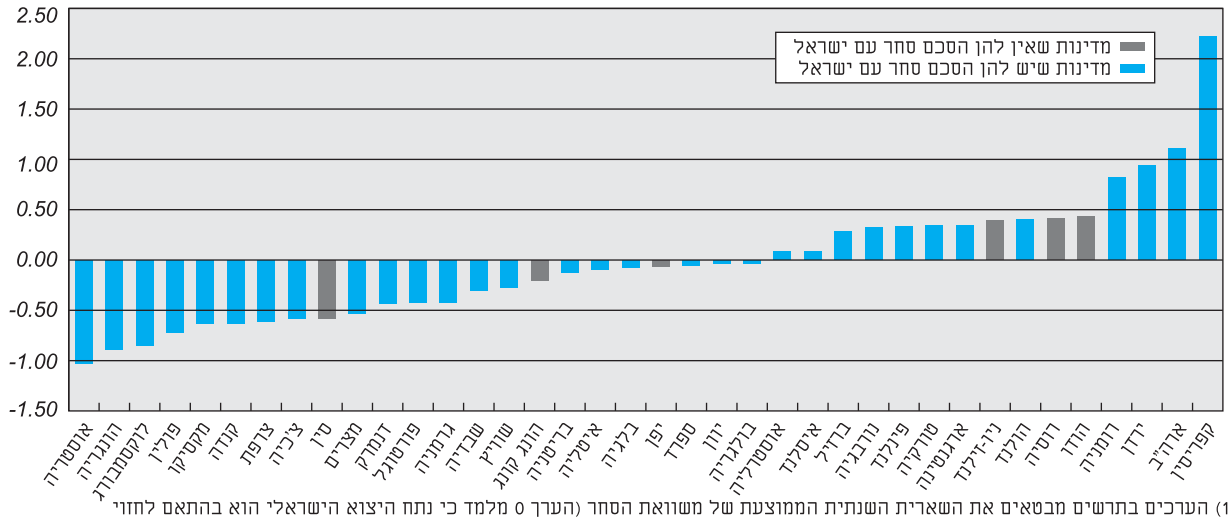

1) הערכים בתרשים מבטאים את השארית השנתית הממוצעת של משוואת הסחר (הערך 0 מלמד כי נתח היצוא הישראלי הוא בהתאם לחזוי במשוואת הסחר). הערכים מצביעים מל מידרג נתח היצוא הישראלי העודף.

איור ב'-3

היצוא העודף של ישראל למדינות שונות, 2007 ו- 2008

(ממוצע)

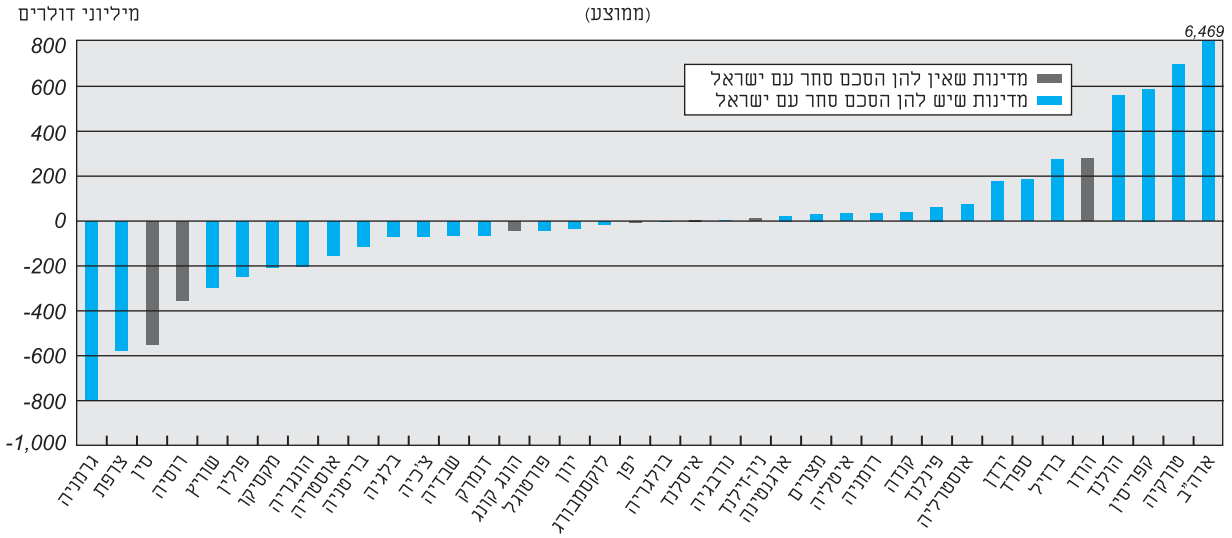

איור ב'-4

נתח היצוא הישראלי העודף ביבוא של מדינות שונות, 2007-2008 לעומת 2001-2000[1]

(ממוצע)

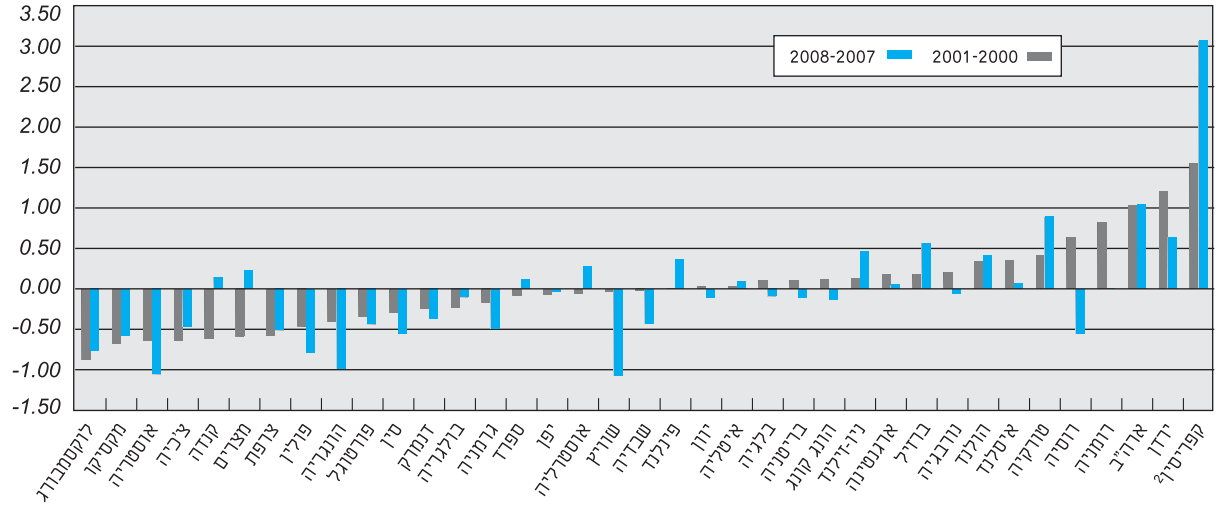

1) הערכים בתרשים מבטאים את השארית השנתית הממוצעת של משוואת הסחר (הערך 0 מלמד כי נתח היצוא הישראלי הוא בהתאם לחזוי במשוואת הסחר). הערכים מצביעים על מידרג נתח היצוא הישראלי העודף.

2) הערך הגבוה לקפריסין נובע אולי מהיותה תחנת מעבר של סחורות למדינות שאין עמן יחסי מסחר ישירים.

איור ב'-5

נתח היצוא הישראלי ביבוא (ללא דלק) של מדינות שונות, ממוצע ל-5-6 שנים לאחר הכניסה-לתוקף של הסכם סחר לעומת 1-2 שנים לפני הכניסה-לתוקף

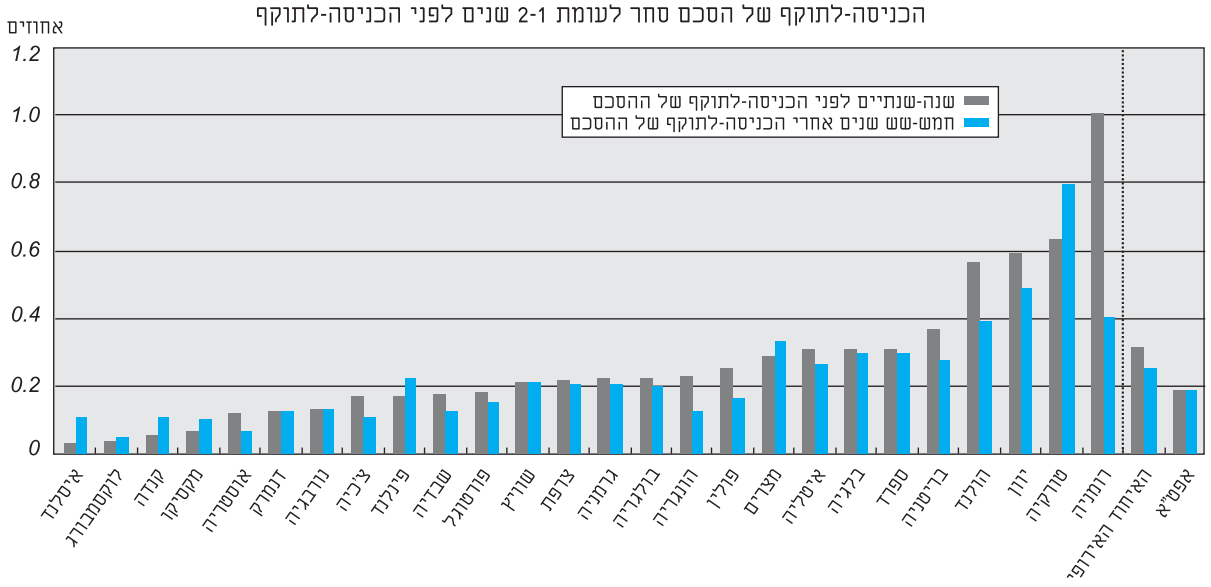

איור ב'-6

נתח היצוא הישראלי העודף למדינות שונות, 1990 עד 2008[1]

(ממוצע, בתוספת משתנה דמי לארה"ב)

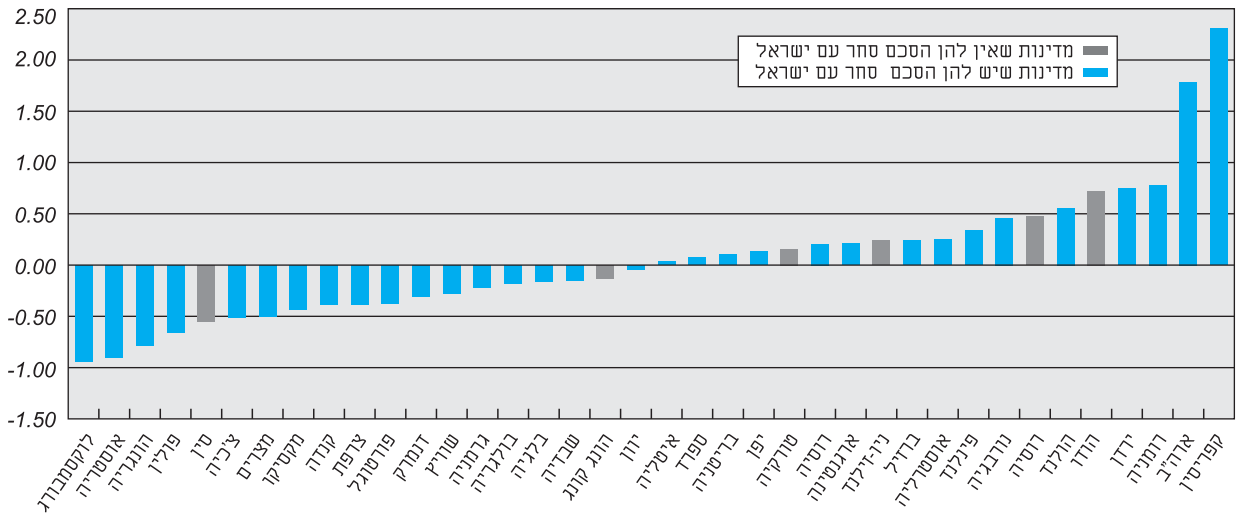

1) הערכים בתרשים מבטאים את השארית השנתית הממוצעת של משוואת הסחר (הערך 0 מלמד כי נתח היצוא הישראלי הוא בהתאם לחזוי במשוואת הסחר). הערכים מצביעים על מידרג נתח היצוא הישראלי העודף.

נספח 1

לוח ב'-2: הסכמי אזורי סחר של ישראל

הצד להסכם	שנת חתימה	שנת הכניסה לתוקף
האיחוד האירופי	1995	2000
אפט"א	1992	1993
ארה"ב	1985	1985
בולגריה	2001	2002
טורקיה	1997	1997
מכסיקו	2000	2000
קנדה	1996	1997
רומניה	2001	2001
מצרים	2004	2004
ירדן	1995	1995
מרקוסור	2007	

המקור: משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה.

האיחוד האירופי: אוסטריה, איטליה, אירלנד, אסטוניה, בולגריה, בלגיה, בריטניה, גרמניה, דנמרק, הולנד, הונגריה, ייוון, לוקסמבורג, ליטה, לטביה, מלטה, סלובקיה, סלובניה, ספרד, פולין, פורטוגל, פינלנד, צ'כיה, צרפת, קפריסין, רומניה, שבדיה.

אפט"א: איסלנד, ליכטשטיין, נורבגיה, שוויץ.

מרקוסור: ארגנטינה, ברזיל, אורוגוואי, פרגוואי וונצואלה.

נספח 2

המשתנה המוסבר: נתח יצוא הסחורות הישראלי בסך יבוא הסחורות (ללא דלק) לפי מדינות: מבחר קומבינציות מצומצם לשם בחירת המודל[1]

המשתנה	רגרסיה 1	רגרסיה 2	רגרסיה 3	רגרסיה 4
התמ"ג[2]	0.05	0.15	0.15	0.08
	(0.41)	(0.01)	(0.01)	(0.06)
התמ"ג לנפש[2]	-0.07	-0.13	-0.12	-0.05
	(0.21)	(0.03)	(0.05)	(0.28)
המרחק	-0.38	-0.56	-0.56	-0.60
	(0.01)	(0.00)	(0.00)	(0.00)
דמי לכניסה-לתוקף של הסכם סחר	-0.17	-0.18	-0.12	-0.30
	(0.26)	(0.41)	(0.60)	(0.14)
יבוא כימיקלים	-	-	0.84	1.23
			(0.01)	(0.00)
יבוא ציוד משרדי וציוד תקשורת	-	-	1.12	1.25
			(0.02)	(0.01)
דמי לארה"ב	-	-	-	1.79
				(0.00)
כלל הענפים	-	+	-	-
ענפים נבחרים[3]	-	-	+	+
מספר התצפיות	1,309	957	957	957
R^2	0.13	0.36	0.36	0.40

[1] המספרים בסוגריים הם המובהקות של מקדמי המשתנים.
[2] התמ"ג והתמ"ג לנפש הם ביחס לתמ"ג ולתמ"ג לנפש העולמיים.
[3] הוצאו מהמודל ענפים שלא עברו סף מובהקות של 0.35: ביגוד, טקסטיל, כלים ממונעים ותרופות.

נספח 3

התפלגות יצוא הסחורות של ישראל לפי קבוצות מדינות
(אחוזים)

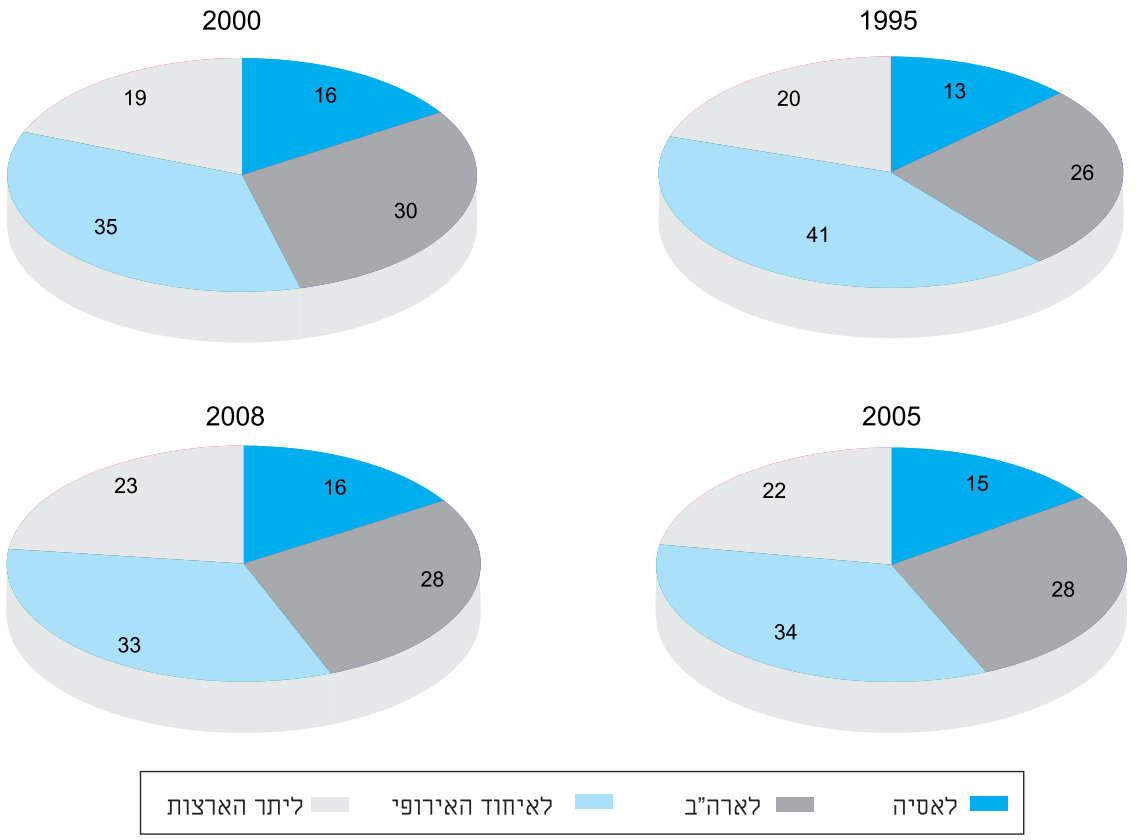

השנה הראשונה להפעלת התוכנית "מס הכנסה שלילי"

- בשנה הראשונה להפעלת מס ההכנסה השלילי שולמו מענקים לכ-28.8 אלף זכאים; המענק השנתי הממוצע עמד על כ-2,600 ש"ח לעובד, ובסך הכול שולמו כ-74 מיליוני ש"ח.
- כמחצית ממקבלי המענקים קיבלו סכומים שנתיים שבין 2,000 ל-4,000 ש"ח.
- 65 אחוזים מסכומי המענק הופנו לעובדים שהכנסותיהם נמוכות במיוחד - בשליש התחתון של ההכנסה מעבודה שכירה לנפש סטנדרטית.
- המענק השפיע בעיקר על הכנסתם של המקבלים המצויים בחמישונים הנמוכים של ההכנסה לנפש סטנדרטית.
- 45 אחוזים מהזכאים הפוטנציאליים מימשו את זכאותם למענק בשנת 2008 (אשר נקבע על פי הכנסותיהם ב-2007) - שיעור גבוה יחסית לתוכניות דומות בעולם בשלבי ההפעלה הראשוניים.
- על פי נתוני 2007 נמנו כ-64,000 זכאים פוטנציאליים למענק מס הכנסה שלילי, מתוכם כ-85 אחוזים הורים לילדים ומתמידים בשוק העבודה לאורך שנים, בעלי שכר נמוך אך יציב.

משנת 2008 מופעלת בישראל, על בסיס ניסיוני, תוכנית מס הכנסה שלילי, המיועדת לצמצם את אי-השוויון בהתחלקות ההכנסות ולעודד השתתפות בשוק העבודה באמצעות סבסוד עובדים בעלי שכר נמוך, כדי להגדיל את הכנסתם. בשנה הראשונה להפעלת התוכנית שולמו לעובדים שעמדו בתנאי החוק בשנת המס 2007 מענקים של עד 840 ש"ח לחודש (למשפחות שבהן שני עובדים זכאים ולפחות 3 ילדים). התוכנית מתמקדת בעובדים עם ילדים ובעובדים מבוגרים (בני 55 ומעלה) ללא ילדים עד גיל 18 שהכנסתם נמוכה, ומיושמת באזורים שבהם פועלת גם התוכנית "אורות לתעסוקה" (להלן "אזורי השילוב"). המענק ניתן במספר תשלומים בשנה על בסיס ההכנסות בשנת המס הקודמת ועל סמך תביעות מצד הזכאים. התביעות מוגשות בהליך מזורז וקל לביצוע באמצעות סניפי דואר הממוקמים באזורי השילוב. כדי לסייע לזכאים שלחה רשות המסים הודעות לכל מי שנמצאו זכאים על פי נתוניה - על בסיס הכנסותיהם ב-2007 - ועודדה אותם לבקש את המענק אם הם אכן עומדים בקריטריונים. בשנת 2008 נכללו בתוכנית שכירים בלבד, אך החל משנת 2009 (על בסיס ההכנסות ב-2008) היא מקיפה גם עצמאיים. הרחבת החוק לפריסה ארצית נדחתה - על פי חוק ההסדרים לשנים 2009 ו-2010 - משנת 2010 לשנת 2012 (על בסיס ההכנסות ב-2011). עם זאת, בהתאם ל"חוק המטפלות" תופעל התוכנית בכל הארץ לגבי אימהות לילדים בגיל הרך (עד גיל שנתיים)[12] כבר בשנים 2010 ו-2011 (על בסיס ההכנסות בשנים 2009 ו-2010).

בסקירה זו מוצגים עיקרי הממצאים לגבי השנה הראשונה ליישום החוק: המאפיינים העיקריים של אוכלוסיית הזכאים, גובה המענק והתפלגותו בקרב הזכאים, המגמות העיקריות במימוש הזכאות במסגרת התוכנית והשפעתה על רווחת העובדים הנהנים ממנה.

1. תיאור אוכלוסיית הזכאים[13]

חוק מס הכנסה שלילי מתמקד בעובדים בעלי שכר נמוך ונועד לתמוך בשתי אוכלוסיות עיקריות: משפחות של שכירים עם ילדים (85 אחוזים מהזכאים באיזורי השילוב), ועובדים בעלי שכר נמוך בגילים מתקדמים (מעל 55). מתוך המשפחות עם ילדים כ-12 אחוזים הם משפחות חד-הוריות[14]. 26 אחוזים מהזכאים הם עולי שנות התשעים, לעומת 23 אחוזים מכלל השכירים במשק[15]. שיעורם של הזכאים הערבים - 20 אחוזים - גבוה משמעותית משיעור הערבים באוכלוסיית השכירים בכללה (14 אחוזים).

[12] החוק חל גם על גבר חד-הורי שיש לו ילדים בגיל הרך.

[13] הניתוח נסב על קובץ השכירים שהוכן על בסיס טופסי 126 ממוכנים. הטופס מוגש לרשות המסים על ידי המעביד, ובו ריכוז של כל התשלומים והניכויים, נקודות הזיכוי, פירוט חודשי העבודה, היקף המשרה וכו' לגבי כל אחד מעובדיו ברמה השנתית. בקובץ נכללו 10 אחוזים מסך השכירים במשק והוא מונה כ-303,000 נדגמים בשנת 2007. לבסיס הנתונים הוספו נתוני הזכאות, סכומי המענק והמיצוי בפועל. מאפיינים נוספים שצורפו הם מספר ילדים וגילם, תאריך העלייה ומקום המגורים - על סמך הנתונים שנתקבלו ממשרד הפנים.

[14] מהמחקרים שנערכו בארה"ב עולה כי קבוצה זו הושפעה בצורה מובהקת מהחוק, וכי היקפי התעסוקה של אימהות חד-הוריות מתואמים חיובית עם תשלומי המענק. ראו לדוגמה: N. Eissa and J. Leibman, "Labor Supply Response to the EITC", 1996; B. Meyer and D. Rosenbaum", Welfare, the EITC and the Labor supply of the Single Mothers", 2001.

[15] הניתוח נערך על סמך נתונים מינהליים, השונים במקצת מהנתונים של סקר כוח האדם וסקר ההכנסות של הלמ"ס עקב הבדלים בהגדרת אוכלוסיית השכירים: בסיס הנתונים המינהלי מגדיר כשכיר כל פרט שעבד לפחות יום אחד בשנת המס, ואילו בסקרים הנ"ל הגדרת השכיר מצומצמת יותר.

לוח ב'-2: מאפיינים עיקריים של דפוסי התעסוקה של הזכאים בשנת 2007

	עובדים מעל גיל 23 עם עד 2 ילדים		עובדים מעל גיל 23 עם 3 ויותר ילדים		עובדים מבוגרים 55+	
משתנה	זכאים	לא זכאים*	זכאים	לא זכאים*	זכאים	לא זכאים*
השכר החודשי ברוטו, ש"ח	3,735	8,932	3,866	8,674	3,661	9,315
מספר חודשי העבודה	10	11	10	11	10	10
הגיל	36	40	38	40	61	62
ההכנסה החודשית מעבודה שכירה לנפש סטנדרטית במשפחה עם שני מפרנסים, ש"ח	3,019	6,422	2,125	4,652	3,884	9,460
ההכנסה החודשית מעבודה שכירה לנפש סטנדרטית במשפחה עם מפרנס אחד, ש"ח	1,437	2,974	928	1,874	2,315	4,743

* שכירים לא זכאים המתגוררים באזורי השילוב.

מרבית הזכאים עבדו בשנת 2007 תקופה ממושכת (כ-10 חודשים בממוצע) והשתכרו מעט מעל לשכר המינימום[16] (לוח ב'-2).

נתוני הלוח מדגישים את המיקוד של חוק מס הכנסה שלילי בעובדים בעלי שכר נמוך מאוד: שכרם עומד בממוצע על 42 אחוזים מזה של שאר השכירים בעלי מאפיינים דמוגרפיים דומים המתגוררים באזורי השילוב. ההכנסה מעבודה שכירה לנפש סטנדרטית של הזכאים אינה מגיעה למחצית ההכנסה לנפש סטנדרטית של הלא-זכאים שתכונותיהם דומות אף באחת מקבוצות הזכאות.

ניתוח התעסוקה של הזכאים בחמש השנים שקדמו ל-2007 מבהיר כי מדובר באוכלוסייה המשולבת היטב בשוק העבודה: יותר ממחצית מהזכאים עבדו ברצף בשנים 2002 עד 2006 (לוח ב'-3), וכ-70 אחוזים עבדו באותה תקופה לפחות שלוש שנים.

לוח ב'-3: שיעור הזכאים שעבדו ברצף כשכירים בשנים 2002-2006 (אחוזים)

	5 שנים 2002-2006	4 שנים 2003-2006	3 שנים 2004-2006	שנתיים 2005-2006	שנה 2006
כלל הזכאים	56	61	69	77	88

אפיונים נוספים המצביעים על נוכחות יציבה בשוק העבודה הם משך עבודה שנתי ממוצע של כ-10 חודשים לאורך השנים והיקפי משרה[17] קבועים (לוח ב'-4).

לוח ב'-4: דפוסי התעסוקה של הזכאים בשנים 2002 עד 2007*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
השכר החודשי הממוצע במחירים שוטפים (ש"ח)**	3,579	3,558	3,558	3,591	3,686	3,782
שכר המינימום (ש"ח לחודש)	3,267	3,335	3,335	3,335	3,501	3,679
הסטייה משכר המינימום (אחוזים)	10	7	7	8	5	3
מספר חודשי עבודה, בממוצע שנתי	9.8	10	10	10	10.3	10.2

* מתוך זכאים אשר עבדו כשכירים באותן שנים.
** השכר מחושב על פי חודשי העבודה בפועל.

יציבותו של השכר השנתי הממוצע נובעת בין היתר מהעובדה ששכרם של כמחצית מהזכאים (ב-2008) שעבדו בשנים 2002 עד 2006 (לאורך מרבית התקופה) נותר ברמה קבועה לאורך השנים: יותר מ-30 אלף מן הזכאים האמורים היו באותה תקופה בעלי ניסיון תעסוקתי של 3 שנים ויותר, השתכרו בין 2,000 ל- 4,000 ש"ח, ואצל רובם רמת השכר

[16] שכר המינימום הממוצע לשנת 2007 היה 3,679 ש"ח לחודש.

[17] נתוני הקובץ לא כוללים שעות עבודה, ולכן הערכנו את היקף המשרה על פי נתוני השכר החודשי הממוצע.

נותרה יציבה[18]. בשנים 2006-2005 כשני שלישים מהזכאים עבדו יותר מ-8 חודשים בממוצע שנתי (לוח ב'-5). עם זאת המספר הגדול של עובדים שלא עבדו במשך מלוא התקופה מלמד על הקושי לשמור על תעסוקה יציבה בקצה הנמוך של שוק העבודה.

לוח ב'-5: התפלגות הזכאים לפי חודשי עבודה, ממוצע 2005 ו-2006

מספר חודשי עבודה, ממוצע	משקל (אחוזים)
1-4	11
5-8	22
9-11	24
12	43
סה"כ	100

בדקנו את השכר שקיבלו בשנים 2005 ו-2006 העובדים שהיו זכאים ב-2008 למס הכנסה שלילי. למרות ההתמדה התעסוקתית במשך חמש השנים הקודמות שכרם של מרבית הזכאים נותר נמוך או קרוב לשכר המינימום (לדוגמה בשנים 2005 ו-2006 - לוח ב'-6). מכאן שחוק מס הכנסה שלילי אכן תומך בעובדים שלמרות נוכחותם היציבה בשוק העבודה שכרם נמוך לאורך שנים.

לוח ב'-6: התפלגות הזכאים לפי רמות השכר, ממוצע 2005 ו-2006

טווח השכר (ש"ח לחודש)	משקל (אחוזים)
1,000-0	2
2,000-1,001	10
3,000-2,001	23
4,000-3,001	30
5,000-4,001	23
6,000-5,001	8
7,000-6,001	2
8,000-7,001	2

[18] השכר השנתי הממוצע (המחושב בהתאם למספר חודשי העבודה בפועל) הוגדר כיציב אם סטייתו מהשכר הממוצע של העובד בחמש השנים 2002 עד 2006 לא עולה על 20 אחוזים.

2. גובה המענק והתפלגותו בקרב אוכלוסיית הזכאים

חישוב המענק ביחס לרמת ההכנסה הממוצעת בנוי בצורת טרפז: סכום המענק עולה תחילה עם השכר, מגיע למקסימום בטווח הכנסות מסוים, ובו הוא נשאר קבוע, ובטווח ההכנסות הגבוהות יותר המענק יורד בהדרגה (איור ב'-7).

איור ב'-7

גובה מענק מס הכנסה שלילי בהתאם לסוג הזכאות (ש"ח), 2007

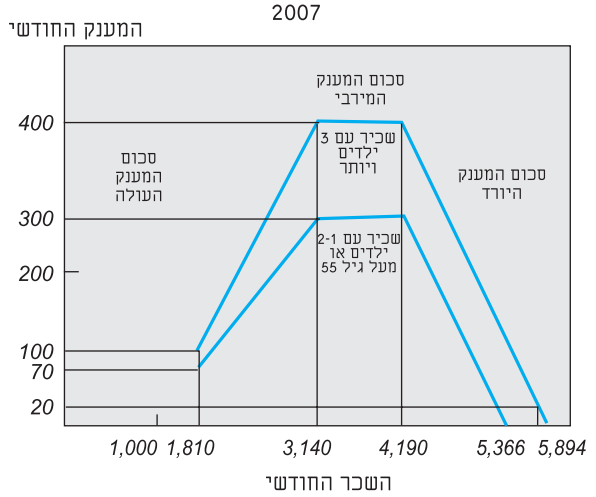

35 אחוזים מסך הזכאים שיש להם ילדים נמצאים בתחום השטוח של הטרפז - כלומר משתכרים ברמות השכר המקנות את המענק המרבי (290 ש"ח לחודש לזכאי עם עד 2 ילדים ו-420 ש"ח לחודש לזכאי עם 3 ויותר ילדים). באוכלוסייה זו ניכרת מגמת עלייה של שיעור הזכאים בהתאם לעליית שכרם החודשי, וחלק גדול מזכאים אלו (36 אחוזים), נמצא בתחום היורד של הטרפז. כנגד זאת, משקלה של קבוצת העובדים המבוגרים הזכאים למענק המרבי נמוך יותר (30 אחוזים), וחלק גדול ממנה (39 אחוזים) נמצא בתחום העולה.

בהתפלגות על פני הטרפז ניכר הבדל מגדרי - בין הזכאים לזכאיות. בשל הבדלי השכר חלקם של הגברים הזכאים הולך עולה - מ-23 אחוזים ברמות השכר הנמוכות, ל-35 אחוזים בתחום השטוח ועד ל-43 אחוזים בתחום היורד - ואילו שיעורן של הנשים גבוה ביותר ברמות השכר הנמוכות (36 אחוזים), והוא הולך ויורד: ל-33 אחוזים בתחום השטוח ועד ל-29 אחוזים בתחום היורד.

מקומו של הזכאי על פני הטרפז משפיע על התנהגותו התעסוקתית: הפרוגרסיביות של מס ההכנסה השלילי בתחום העולה של הטרפז מעודדת את הזכאים להגדיל את היצע עבודתם כדי להביא את סכום המענק למקסימום, ואילו בחלק היורד של הטרפז יש לזכאים תמריץ להפחית את שעות עבודתם כדי לצמצם את הקטנת המענק.

3. מיצוי הזכאות למענק מס הכנסה שלילי

במהלך השנים 2008 ו-2009 הוגשו יותר מ-52 אלף תביעות למענק מס הכנסה שלילי בגין ההכנסות בשנת 2007. מהן אושרו 28.8 אלף, כ-20 אלף נדחו, והשאר נמצאות בטיפול[19]. במסגרת התוכנית שולמו כ-74.1 מיליוני ש"ח, וסכום המענק השנתי הממוצע היה כ- 2,560 ש"ח. ב-1,140 משפחות קיבלו שני בני הזוג את המענק, בסכום ממוצע של כ-4,700 ש"ח, וסכום המענק השנתי המרבי הגיע ל-9,000 ש"ח. כמחצית מממשי התוכנית קיבלו מענקים שנתיים שבין 2,000 ל-4,000 ש"ח (לוח ב'-7).

באזורי השילוב מתגוררים כ-490 אלף שכירים, שמתוכם מספר הזכאים הפוטנציאליים נאמד בכ-64,000 - כ-13 אחוזים מכלל השכירים באזורים אלו.

לוח ב'-7: התפלגות מקבלי המענק לפי סכום המענק

טווח המענק השנתי, ש"ח	מספר המקבלים	משקל הקבוצה בסך המקבלים (אחוזים)
999-0	4,742	16
1,999-1,000	5,925	21
2,999-2,000	6,745	23
3,999-3,000	7,503	26
4,999-4,000	1,826	6
5,000+	2,075	7
סה"כ	28,818	100

[19] הסיבה העיקרית למשך הטיפול הארוך בתביעות היא אי-הגשת טופס 126 על ידי המעביד לרשות המסים - הטופס הכולל מידע על סך התשלומים והניכויים בגין שנת המס. על המעביד להגיש טופס זה עד סוף חודש מארס לגבי השנה הקודמת, אך פעמים רבות ניתנת ארכה להגשתו. במקרים שבהם לא הוגש הטופס אושר לתובע להציג את טופס 106, שאותו המעביד חייב להמציא לכל עובד. (נתוני טופס 106 זהים לאלה של טופס 126.)

45 אחוזים ממשתתפי התוכנית מימשו את זכאותם; שיעורי המימוש גבוהים במקצת מהממוצע בקרב עולי שנות התשעים (48 אחוזים) והערבים (49 אחוזים)[20]. שיעורי המימוש של הזכאות בישראל גבוהים מאשר בתכנית הפדרלית של ארה"ב בשנים הראשונות להפעלתה.

המימוש לפי אזורים

שיעורי המימוש שונים במידה ניכרת מאזור לאזור[21]: בעוד שבנצרת/נצרת-עילית ואשקלון/שדרות מימשו את הזכאות מעל למחצית הזכאים, בנתניה מימשו את זכאותם רק כשליש מהזכאים (איור ב'-8).

איור ב'-8

התפלגות הזכאים למענק ומימושה לפי אזורי השילוב, 2007 (אחוזים)

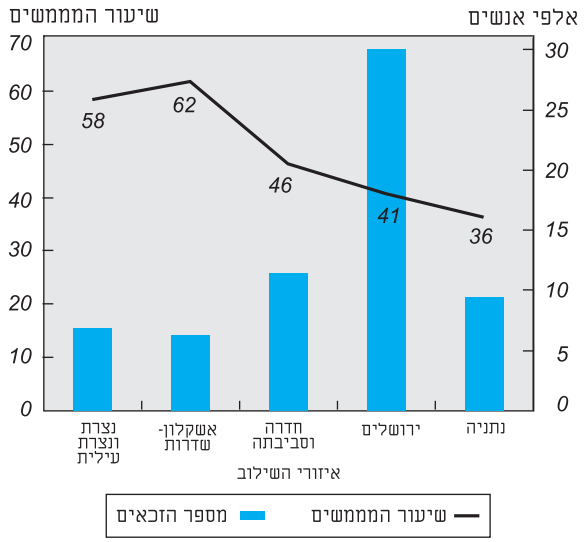

המימוש לפי ההיסטוריה התעסוקתית

שיעור המימוש מתואם עם שנות הניסיון התעסוקתי בחמש השנים שקדמו לשנת הזכאות: בקרב הזכאים שעבדו בשנים 2002 עד 2006 עד 3 שנים הוא עולה מ-38 אחוזים ל-44 אחוזים, ובקרב הזכאים שעבדו באותה תקופה 4 ו-5 שנים הוא גבוה יותר - 46 אחוזים ו-47 אחוזים, בהתאמה.

[20] ללא תושבי מזרח ירושלים.

[21] התפלגות הזכאים באזורי השילוב: בירושלים - כ-47 אחוזים מסך הזכאים; בחדרה וסביבתה - כ-18 אחוזים; בנתניה -כ-15 אחוזים; בנצרת/נצרת-עילית - כ-10 אחוזים; בשדרות/אשקלון - כ-10 אחוזים.

המימוש לפי סכום המענק

כצפוי שיעור המימוש הולך ומתרחב עם העלייה בסכום המענק השנתי (לוח ב'-8) - מ-18 אחוזים ברמות המענק הנמוכות ועד ל-51 אחוזים בגבוהות יותר. ואולם ברמה המרבית של המענק שיעור המימוש יורד מעט; זאת בעוד שעל פי הניסיון הבין-לאומי, שיעור המימוש הגבוה ביותר הוא בסכום המענק המרבי. ההסבר לתופעה זו הוא שמרבית הזכאים למענק המרבי (עובדים עם 3 ויותר ילדים המשתכרים קרוב לשכר המינימום) מתגוררים במזרח ירושלים[22], שם שיעורי המימוש נמוכים מאוד - ככל הנראה בשל חוסר מודעות לקיומה של התוכנית[23].

לוח ב'-8: שיעורי המימוש של הזכאות למענק לפי סכום המענק השנתי

טווח מענק (ש"ח לשנה)	מספר זכאים	מספר ממצים	שיעור המימוש (אחוזים)
100-20	229	42	18
600-101	6,929	2,221	32
2,100-601	22,479	9,267	41
4,600-2,101	28,640	14,497	51
4,601+	5,724	2,792	49
סה"כ	64,000	28,818	45

4. השפעת התוכנית על רווחת העובדים

הרוב המכריע של המענק במסגרת התוכנית, אשר הסתכם, כאמור, בכ-74 מיליוני ש"ח, ניתן לשכבות העובדים שהכנסותיהם מעבודה נמצאות בתחתית ההתפלגות (לפי ההכנסות מעבודה שכירה לנפש סטנדרטית (לוח ב'-9); זאת בהתאם למטרתו של חוק מס הכנסה שלילי - לצמצם את הפערים החברתיים. מניתוח התפלגות ההכנסות של כלל השכירים באזורי השילוב עולה כי 65 אחוזים מסך התמיכה (כ-48 מיליוני ש"ח) ניתנו לעובדים הנמצאים בשתי השכבות התחתונות של ההתפלגות. מעל ל-60 אחוזים מהתשלומים לעובדים ברמות ההכנסה הגבוהות יותר (מעל 4,000 ש"ח לנפש סטנדרטית) ניתנו לעובדים בגילים 55 ומעלה במשקי בית קטנים, קבוצה המהווה רק כ-15 אחוזים ממקבלי המענק.

תשלומי המענק הגדילו משמעותית את ההכנסה החודשית הממוצעת מעבודה שכירה לנפש סטנדרטית במשפחות המצויות בשני החמישונים התחתונים של מממשי המענק (לוח ב'-10). בחמישון התחתון התוספת להכנסה היא כ-12 אחוזים, ובחמישון השני - כ-7 אחוזים. לעומת זאת עבור מממשי המענק המצויים בחלק הגבוה יותר של התפלגות ההכנסות - חלקם הגדול בני 55 ומעלה, ללא ילדים - התוספת להכנסה היא נמוכה מאוד.

לוח ב'-9: התפלגות תשלומי המענק בהתאם לקבוצות ההכנסה החודשית מעבודה שכירה לנפש סטנדרטית באזורי השילוב*

טווח ההכנסות (ש"ח לחודש)	משקל הקבוצה (אחוזים)	השיעור מסך הממצים (אחוזים)	סכום המענק ששולם, (אלפי ש"ח)	התפלגות המענק לפי קבוצות הכנסה (אחוזים)
1,000-0	19	24	19,957	27
1,001-2,000	19	38	28,351	38
2,001-3,000	16	21	14,808	20
3,001-4,000	13	12	7,850	11
4,001-5,000	9	5	2,438	3
5,001-6,000	6	1	648	1
6,001-7,000	4	0	78	0
7,001+	13	0		0
סה"כ	100	100	74,130	100

* חישוב מספר הפרטים במשק בית מתבסס על מצבו המשפחתי של הפרט ועל מספר ילדיו עד גיל 18.

[22] תושבי מזרח ירושלים מהווים כמחצית מסך הזכאים למענק המרבי (בין 400 ל-420 ש"ח בחודש).

[23] לעומת זאת נרשם שיעור מיצוי גבוה יחסית בקרב זכאים ערבים המתגוררים באזורי שילוב אחרים, שבהם נערכה פעילות הסברתית לגבי התוכנית. באזור נצרת הוקם פרויקט משותף של עמותת "ידיד", חברת אגם-מהל"ב, המפעילה את התוכנית "אורות לתעסוקה" באזור זה, ורשות המסים. עובדי הרשות הדריכו את מתנדבי עמותת "ידיד" ואת יועצי התעסוקה של אגם-מהל"ב בדבר פרטי התוכנית.

לוח ב'-10: התפלגות מקבלי המענק לפי חמישוני ההכנסה

	חמישונים				
	1	2	3	4	5
ההכנסה לנפש סטנדרטית (ש"ח לחודש)	656	1,136	1,600	2,331	3,710
המענק לנפש סטנדרטית (ש"ח לחודש)	79	83	84	84	87
המענק לנפש סטנדרטית כאחוז מההכנסה לנפש סטנדרטית (אחוזים)	12	7	5	4	2

לוח אירועים
ספטמבר עד דצמבר 2009

ספטמבר 2009	3	הבנק המרכזי של אירופה הותיר את הריבית בשיעור של 1% – שיעורה הנמוך ביותר מאז ומעולם.	
	9	ועדת השרים אישרה את הפרטת נמלי חיפה ואשדוד.	ועדת שרים לענייני הפרטה החליטה על הפרטת נמלי חיפה ואשדוד באמצעות מכירת החזקות המדינה בהם. על פי הנוסח שאושר, יימכרו בשלב הראשון, שיתחיל באמצע פברואר 2010, 15% מהחזקות המדינה. בשלב השני, 12 חודשים לאחר סיום השלב הראשון, יימכרו עד 49% מהחזקות המדינה בחברות. יודגש שכל עוד המדינה מחזיקה ב-51% או יותר מהון המניות המונפק של החברה, כל הדירקטורים בחברה ימונו על ידי המדינה. בשלב השלישי תימכר יתרת החזקות המדינה בכל אחת מהחברות או תדולל במכירה פרטית, וזאת החל מאמצע פברואר 2020.
	13	מאבקי הסחר בעולם מתגברים, על רקע המשבר.	נשיא ארה"ב, ברק אובמה, הודיע על הטלת מכס של 35% על צמיגי מכוניות ומשאיות קלות המיובאים מסין. יבוא הצמיגים מסין לארה"ב גדל פי שלושה בשנים 2004 עד 2008, והביא לסגירת מפעלי צמיגים בארה"ב.
	22	הבנק האירופי EIB יממן עד 50% מפרויקט ההתפלה באשדוד.	בנק ההשקעות של האיחוד האירופי (EIB) הודיע על כוונתו להשתתף במימון פרויקט ההתפלה באשדוד בהיקף של עד 50% מעלות ההשקעה בפרויקט – 1.5 מיליארדי שקלים. הריבית הנמוכה שהבנק האירופי צפוי להציע, שהיא נמוכה מזו של בנקים מסחריים, עשויה להוזיל את מחיר המים המותפלים.
	23	התעשייה האווירית תספק לדרום קוריאה מערכות מכ"מ מתקדמות בהיקף של 280 מיליוני דולרים.	התעשייה האווירית זכתה בשני חוזים בדרום קוריאה לאספקת מערכות מכ"מ בהיקף כולל של כ-280 מיליוני דולרים.

	23	רפורמה ברגולציה של המגזר הבנקאי והשווקים הפיננסיים באיחוד אירופי.	האיחוד האירופי הציג תוכנית לרפורמה ברגולציה של המגזר הבנקאי והשווקים הפיננסיים, שנועדה למנוע משבר כלכלי עולמי נוסף. התוכנית כוללת הקמת רגולטור-על של המגזר הבנקאי ומנגנון פיקוח כלל-אירופי, שתפקידו יהיה להתריע על איומים מערכתיים על היציבות הפיננסית ב-27 מדינות האיחוד האירופי. המועצה האירופית לסיכונים מערכתיים (ESRB), שתוקם במסגרת הרפורמה כדי להתריע על משברים עתידיים, תורכב מנציגי הבנקים המרכזיים, ובראשה יעמוד נשיא הבנק המרכזי של אירופה (ECB). המועצה תהיה אחראית לפיקוח נקודתי על בנקים וחברות פיננסים ביבשת. לא יהיו לה סמכויות ישירות, אולם היא תתכנס באופן סדיר ותדווח לראשי הממשלות ולשרי האוצר של האיחוד האירופי.
	25	מנהיגי G20 הסכימו על הגבלת שכר הבנקאים ורגולציה על מגזר הפיננסים.	במהלך הפסגה הסכימו מנהיגי G20 לפעול להגבלת שכר הבנקאים, להידוק הרגולציה על נטילת סיכונים במגזר הפיננסים ולשינוי הפיקוח על המערכת הפיננסית. בניסיון להתמודד עם ההתחממות הגלובלית הגיעו המנהיגים להסכמה בדבר הפחתה הדרגתית של הסובסידיות לחברות נפט, פחם ומשאבי אנרגיה שמפעליהן פולטים כמויות גדולות של פחמן.
	28	ריבית בנק ישראל לחודש אוקטובר 2009 תישאר ללא שינוי – 0.75%.	
אוקטובר 2009	1	רפורמה בתפעול מערך המזומנים בישראל .	חלק ניכר מהטיפול במזומנים במשק יועבר מבנק ישראל לידי הבנקים, ואלה יקימו לשם כך "מרכזי מזומנים". "מרכזי המזומנים" מחויבים להשתמש במכונות ספירה ומיון באיכות גבוהה – דבר שיצמצם משמעותית את האפשרות של מעבר כסף מזויף או כסף באיכות ירודה ממערכת הבנקאות לציבור.
	6	ישראל ורוסיה מהדקות את יחסיהן: ישקיעו במשותף בפרויקט מזון עולמי.	ישראל ורוסיה מהדקות את שיתוף הפעולה האסטרטגי במישור הכלכלי, נוסף על הידוק היחסים ביניהן בתחום המדיני. במפגש בין סגן ראש ממשלת רוסיה, ויקטור זובקוב, לנשיא שמעון פרס, הוסכם כי המדינות יקדמו את הפרויקט "מזון לשלום" (Food for Peace) בעולם השלישי ואת שיתוף הפעולה בין אנשי עסקים מישראל ומרוסיה במיגוון תחומים – בהם מחקר ופיתוח ופרויקטים, בעיקר בתחומי החקלאות והמים.

	7	אוסטרליה מקדימה את G20: העלתה את הריבית ב-0.25%.	הבנק המרכזי של אוסטרליה העלה במפתיע את הריבית ל-3.25%, לראשונה לאחר יותר משנה וחצי; זאת לאחר הורדת הריבית לרמתה הנמוכה ביותר זה 49 שנה בעקבות המשבר הכלכלי. כמו כן הוא הודיע כי יעלה את הריבית שוב בתקופה הקרובה.
	14	יוענקו הטבות מס חדשות למשקיעים בסרטים ישראליים.	ועדת הכספים של הכנסת אישרה תקנות שהגיש שר האוצר, ד"ר יובל שטייניץ, המקנות הטבות מס למשקיעים בסרטים ישראליים. התקנות מבוססות על המלצות של ועדה שמינה מנכ"ל משרד האוצר, ירום אריאב. התקנות החדשות כוללות, בין היתר, "מסלול ירוק" מהיר ונטול בירוקרטיה, אשר במסגרתו מי שיבחר להשקיע בסרטים ישראליים ובהפקתם ייהנה מניכוי מלא של ההוצאה לצורכי מס, בגובה ההשקעה בסרט. ההטבה מתייחסת גם לערוצי הטלוויזיה המסחריים ולזכייני הכבלים והלוויין: גם הם ייהנו מניכוי מלא של השקעותיהם בסרטי קולנוע ישראליים לצורכי מס.
	26	ריבית בנק ישראל לחודש נובמבר 2009 תישאר ללא שינוי ותעמוד על 0.75%.	
נובמבר 2009	2	דוח העוני 2008: אחד מכל ארבעה ישראלים עני.	ממדי העוני נותרו יציבים, ונרשמה ירידה קלה במספרם של הקשישים העניים.
	4	הושג הסדר חובות עם חברת "צים".	לאחר ההודעה של "צים" – ב-10.09.2009 – כי היא עלולה שלא לעמוד בהחזר חובותיה בזמן, הגיעו בעלי האג"ח להסדר עמה, הכולל את דחיית פירעונן של האג"ח מ-2012-2015 ל-2016 לפחות, ואולי גם ל-2020, אם היחס בין החוב לרווח התפעולי התזרימי של החברה יהיה גבוה מ-3. במקרה שהחוב לא ייפרע ב-2016 תועלה הריבית שתשולם לבעלי האג"ח ב-1.2% לשנה. בעלי האג"ח יקבלו גם אופציות למימוש מניותיה של "צים", לפי שווי חברה של 770 מיליוני דולרים, וכן אופציה להמיר שליש מהחוב למניות של החברה.
	8	מזון ישראלי יימכר באירופה ללא מכס.	מ-1 בינואר 2010 מוצרי המזון המיוצאים לאירופה יהיו פטורים ממכס ומהיטלים אחרים. המשמעות: הוזלת המוצרים הישראליים בשווקים האירופיים והגדלת כושר התחרות שלהם. הפטור ממכס ומהיטלים אחרים הושג במסגרת הסכם סחר חקלאי חדש שנחתם בין ישראל לאיחוד האירופי.
	9	פיצ' אישררה את הדירוג של ישראל – A יציב.	

13	היטל הבצורת הוקפא. המים יתייקרו בשתי פעימות.	מטיוטת הפשרה שגובשה במשרדי ראש הממשלה, האוצר והתשתיות עולה כי מחירי המים בישראל יועלו ב-1 בינואר 2010 בשיעור של 25%, ושוב ב-1 ביוני 2010 בשיעור של 15%. הייקור אמור להחליף את הייקור החד-פעמי בשיעור של 50%, שהיה מתוכנן ל-1 בינואר במסגרת הרפורמה בתעריפי המים. היטל הבצורת, שהוטל בראשית אוגוסט 2009, יוקפא בין 1 לינואר ל-15 באפריל 2010.
16	ועדת השרים אישרה את טיוטת החוק להקמת בית משפט לנושאים כלכליים.	ועדת השרים לענייני חקיקה אישרה את טיוטת חוק בית משפט כלכלי, המסדיר את הקמת בית המשפט המיוחד לנושאים כלכליים, שאותו יזם יו"ר הרשות לניירות ערך, פרופ' זוהר גושן. על פי ההצעה, תוקם בבית המשפט המחוזי בתל אביב מחלקה כלכלית, שתכלול הרכב של שופטים מקצועיים, ובה יתנהלו מרבית ההליכים השיפוטיים בתחומי ניירות הערך והחברות. זאת כדי לייעל את האכיפה הפלילית, המינהלית והפרטית בתחומים אלה.
19	בוטלה הקמת הכלא הפרטי.	בצעד נדיר החליט הרכב מורחב של תשעה שופטי בג"ץ לבטל את תיקון 28 לפקודת בתי הסוהר, שלפיו היה אמור לקום בישראל בית סוהר בניהול והפעלה של תאגיד פרטי.
22	מעל אלף דירות מסובסדות יושכרו לצעירים בנגב ובגליל.	המשרד לפיתוח הנגב והגליל וחברת "עמידר" יוצאים במבצע: יותר מאלף דירות בנגב והגליל יועמדו להשכרה בחצי מחיר למשפחות צעירות ולסטודנטים, בחוזים ארוכי טווח של 3 עד 5 שנים. המבצע יתנהל בשיטת "כל הקודם זוכה".
22	נחתם הסכם לשיתוף פעולה כלכלי בין ישראל לפולין.	
24	ריבית בנק ישראל לחודש דצמבר הועלתה ב-0.25% – ל- 1%.	
24	נרכש "הבנק לפיתוח התעשייה".	איש העסקים צביקה בארנבוים רכש את "הבנק לפיתוח התעשייה" מהמדינה באמצעות חברת "בי.ג'י.איי השקעות", תמורת 572 מיליוני שקלים.

	25	שינויים במיסוי על כלי רכב.	ועדת הכספים אישרה להפחית את מס הקנייה על כלי רכב חדשים (שישוחררו מהמכס מ-25.11.2009 ואילך) מ-90% ל-83%. בוטל זיכוי המס על מערכות בקרת יציבות. במקביל שונה שווי השימוש ברכב צמוד שיעלה על הכביש מתחילת 2010: לרכב במחיר של עד 130,000 שקלים – 2.04% ממחיר הרכב בשנה הראשונה; לרכב יקר יותר - 2.48% ממחיר הרכב בשנה הראשונה.
	27	חברת ההשקעות של דובאי הודיעה כי תתקשה להחזיר את חובותיה במועד.	החברה הממשלתית של האמירות, "Dubai World", ביקשה דחייה של תשלום חובותיה בהיקף 60 מיליארדי דולרים, למשך חצי שנה. הבקשה היכתה גלים בשוקי ההון, והובילה לירידות חדות בבורסות של אירופה. החשש העיקרי התעורר במדינות שהבנקים שלהם חשופים במידה רבה לחברות מהאמירויות.
	30	ועדת הכספים אישרה את הארכת תוקף הצו לעידוד השקעות הון.	ועדת הכספים אישרה את הארכת תוקף הצו לעידוד השקעות הון עד סוף 2010. הצו מאפשר למרכז ההשקעות במשרד התמ"ת להעניק הטבות ומענקים למפעלים באזורים שונים בארץ. תוקף המפה הנוכחית של אזורי העדיפות הלאומית הוארך עד סוף 2010.
דצמבר 2009	2	הבנק האירופי להשקעות יעמיד לממשלת ישראל אשראי בסך 141 מיליוני אירו לשם מימון פרויקטים לחיסכון במים.	החשב הכללי במשרד האוצר, שוקי אורן, השלים השבוע גיוס של 141.1 מיליוני אירו מהבנק האירופי להשקעות (EIB). ההלוואה ניתנה לממשלת ישראל לשם מימון פרויקטים בתחום המים – תשתיות ביוב והשבת קולחין. פרויקטים אלו נועדו להפקת מי קולחין להשקיה חקלאית, אשר תחסוך מים שפירים, שעלותם גבוהה. ההלוואה ניתנת לממשלת ישראל בתנאים מועדפים, והיא תחסוך לממשלה סכום משמעותי ביחס לגיוס הכספים בחו"ל.
	2	ועדת הכספים אישרה הטבות ליזמים שיבנו דירות להשכרה.	ועדת הכספים אישרה הטבות משמעותיות נוספות ליזמים שיבנו דירות להשכרה במסגרת הצעת החוק לעידוד השקעות הון (עד 2013): הפחתת שיעור מס החברות ליזמים מ-18% ל-11%; חיוב היזם בבניית 50% מהדירות בפרויקט לצורך השכרה, במקום 70% עד כה. הוארכו ההקלות הנוכחיות עד לשנת 2013.
	6	ירידה באבטלה בארה"ב.	מנתוני חודש נובמבר של משרד העבודה האמריקאי עולה כי הייתה נסיגה של 0.2% באבטלה, ל-10.0%, וכי מספר המפוטרים היה הנמוך ביותר מאז תחילת המיתון.

7	חברת החשמל תקים לרשות הפלסטינית ארבע תחנות כוח בהיקף של 200 מיליוני שקלים.	הפרויקט מיועד להבטיח גיבוי הדדי בין רשתות החשמל של שבע מדינות ערביות, אולם בפועל תלותה המוחלטת של הרשות בחברת החשמל הישראלית נותרה ללא שינוי. המימון להקמת התחנות יגיע ככל הנראה מהאיחוד האירופי.
7	הממשלה אישרה את מינוי עו"ד יהודה וינשטיין ליועץ המשפטי.	
8	החל בפברואר קופות הגמל לא יוכלו לפרסם תשואה חודשית.	החל בפברואר 2010 הגופים המוסדיים לא יוכלו לפרסם ולשווק את קופות הגמל, קרנות הפנסיה וביטוחי המנהלים באמצעות שימוש בתשואות המתייחסות לטווחי זמן קצרים – פחות משנה. משמעות ההוראה היא הפסקת פרסום התשואות החודשיות, הנהוגה כיום בכל מוצרי החיסכון ארוך הטווח.
9	יפן: חבילת תמריצים חדשה בהיקף 81 מיליארדי דולרים.	ממשלת יפן הודיעה על חבילת תמריצים כלכליים נוספת למשק, בהיקף של 81 מיליארדי דולרים; זאת כדי למנוע חזרה למיתון, על רקע הדפלציה המתמשכת והתחזקות היין, הפוגעת ביצוא.
10	הופחת דירוג האשראי של יוון.	סוכנות פיץ' הפחיתה את דירוג האג"ח הממשלתיות של יוון מ-A מינוס ל-BBB פלוס עם תחזית שלילית, על רקע תפיחת החוב הציבורי והגירעון הממשלתי הגבוה. זהו דירוג האשראי הנמוך ביותר לאג"ח ממשלתיות בגוש האירו.
13	מפה חדשה של אזורי העדיפות הלאומית לעידוד השקעות בחינוך ובדיור.	נקבעה מפה חדשה לעידוד השקעות בחינוך ובדיור, אשר לפיה נכללים באזורי העדיפות לאומית יישובים ערביים רבים וכן יישובים ישראלים ביהודה ושומרון. המפה לא תשפיע על הגדרת אזורי העדיפות הלאומית לתעשייה, המשמשת לחלוקת מענקים ממרכז ההשקעות.
15	הוארכה התקופה המרבית לתשלום דמי אבטלה לצעירים.	ועדת העבודה והרווחה של הכנסת אישרה הארכה של תקופת הזכאות המרבית לתשלום דמי אבטלה למובטלים עד גיל 35 ב-15-30 ימים נוספים. מטרת התיקון היא להעניק למובטלים צעירים רשת ביטחון שתאפשר להם להמשיך ולחפש עבודה המתאימה לכישוריהם. להלן השינויים בתקופה המרבית: עד גיל 25: מ-67 ל-97 ימים; גילאי 25-28: מ-50 ל-65 ימים; גילאי 28-35: מ-100 ל- 125 ימים. ההחלטה בתוקף מ-01.01.2010 עד 31.12.2010.

15	הממשלה אישרה הקצאת 65 מיליוני שקלים לטיפולי שיניים.	הממשלה אישרה להעביר 65 מיליוני שקלים מתקציב סל התרופות למימון טיפולי שיניים משמרים חינם לילדים עד גיל 18.
15	אבו דאבי חילצה את דובאי ממשבר פיננסי, באמצעות הזרמה של 10 מיליארדי דולרים.	ממשלת אבו דאבי התערבה לעזרת שכנתה דובאי והעניקה לה 10 מיליארדי דולרים לתשלום חובותיה של חברת ההשקעות הממשלתית "Dubai World", בהם 4.1 מיליארדים לחברת הבנייה "נח'יל" עבור תשלומי האג"ח שלה. כן הכריזה ממשלת דובאי על חוק חדש לפשיטות רגל, שאמור להסדיר את תהליך פשיטת הרגל וההגנה מפני נושים במדינה.
16	ישראל וארה"ב סיכמו על הרחבת שיתוף הפעולה הכלכלי ביניהן.	במסגרת פורום ה-JEDG סיכמו מנכ"ל משרד האוצר, חיים שני, ונציג משרד האוצר וראש המשלחת האמריקנית, אנדי באקול, על הרחבת שיתוף הפעולה בתחום הטכנולוגיה העילית, לרבות שילוב טכנולוגיות עתירות ידע במערכות החינוך והבריאות ובחינת הרחבתן של קרנות ההשקעה המשותפות בפרויקטי מחקר.
19	ועידת האקלים בקופנהגן.	המדינות המשתתפות בוועידה חתמו על טיוטת הסכם לטיפול בהתחממות הגלובלית, הסכם שהוא רחוק ממטרותיה המקוריות של הוועידה. על פי טיוטת ההסכם, יהיה על כל מדינות העולם למסור, עד החודש הבא, תוכניות-בכתב להפחתת דו-תחמוצת הפחמן, וכן להעביר כ-100 מיליארדי דולרים למדינות המתפתחות עד שנת 2020. נשיא ארה"ב ברק אובמה הגיע להסכמה עם מנהיגי הודו, סין, ברזיל ודרום אפריקה בדבר הפחתת גזי החממה. ואולם, כל ההסכמות אינן מחייבות מבחינה משפטית. נשיא מדינת ישראל, שמעון פרס, התחייב בוועידה כי עד 2020 תקצץ ישראל 20 אחוזים מהגידול הצפוי בפליטת גזי החממה שלה.

21	הושג הסדר לגבי "אפריקה-ישראל".	על פי מיתווה ההסדר יקבלו מחזיקי האג"ח הקצרות של "אפריקה-ישראל", ובעיקר מחזיקי אג"ח מסדרה ט', את רובו המכריע של חלק המזומן בהסדר – 450 מיליוני שקלים מתוך 550 מיליונים ש"אפריקה-ישראל" תחלק למחזיקי האג"ח. בעלי האג"ח הקצרות, המיועדות לפדיון בשנים 2009 ו-2010, יקבלו במסגרת המיתווה המעודכן של ההסדר 370 מיליוני שקלים יותר ממה שהוקצה להם במיתווה המקורי. זאת על חשבון בעלי הסדרות הארוכות, שיחלקו ביניהם סכום של כ-100 מיליוני שקלים בלבד במזומן. כפיצוי לבעלי האג"ח הארוכות, תוסיף להם "אפריקה-ישראל" אג"ח בהיקף של 76 מיליוני שקלים, שיחולקו ביניהם. הבעלים, לב לבייב, יזרים לחברה 750 מיליוני שקלים מכספו.
24	רפורמת ביטוחי הבריאות של אובמה אושרה בסנאט.	הסנאט האמריקאי אישר את תוכניתו של הנשיא ברק אובמה לרפורמה מקיפה במערכת הבריאות. השינויים בחוק החדש הם המשמעותיים ביותר במערכת הבריאות האמריקאית מאז הוחל חוק הבריאות לקשישים ב-1965. בין היתר, הרפורמה מעניקה, לראשונה, ביטוח רפואי ל-31 מיליוני אמריקאים מעוטי יכולת, וקובעת מנגנונים להגבלת האמרתן של הוצאות הבריאות. לשם ביצוע הרפורמה הקצה ממשל אובמה תקציב של 871 מיליארדי דולרים לעשר שנים. פרטי הרפורמה יגובשו בעתיד הקרוב בבית הנבחרים ובסנאט.
28	ריבית בנק ישראל לחודש ינואר 2010 הועלתה ב-0.25% – ל-1.25%.	

30	המדינה תסבסד את הרכבת לפי ביצועיה.	הסכם הסובסידיה החדש לרכבת ישראל, שנחתם עם הממשלה, קובע כי הרכבת תקבל תיגמול בהתאם לשביעות הרצון של הלקוחות ולהרחבת הפעילות בתחום הסעת הנוסעים והובלת המטענים. עד היום נקבעה הסובסידיה לרכבת לפי הגירעון התפעולי שלה. בהסכם הנוכחי תקבל הרכבת סובסידיה קבועה, קטנה משמעותית מצורכי החברה, וסובסידיות נוספות יינתנו לה רק בכפיפות להגדלת מספר הנוסעים הקבועים והיקף המטענים ולשיפור הדיוק ורמת השירות. על אי עמידה ביעדים תחויב הרכבת בקנסות. שינוי נוסף שמביא ההסכם החדש הוא הבטחה שכל הכנסות הרכבת מפעילות הסעת נוסעים, הובלת מטענים ומסחר ישמשו למימון פעילותה השוטפת.
30	החל מה-1 בינואר 2010 יופחת שיעור המע"מ בחצי נקודת אחוז – ל16%.	